

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 27-789(497.4Koper)"11/17"

Prejeto: 20. 9. 2017

Samostani v Kopru v obdobju Beneške republike¹

ZDENKA BONIN

doc. dr., arhivska svetnica

Pokrajinski arhiv Koper, Kapodistriasov trg 1, SI-6000 Koper

e-mail: zdenka.bonin@gmail.com

Izvleček

V Ankaranu, v neposredni bližini mesta, je že konec 12. stoletja nastal benediktinski samostan, na otoškem delu Kopra pa je med 13. in 18. stoletjem delovalo osem samostanov. Šest je bilo moških, dva pa ženska. Na začetku 13. stoletja je v predelu Zubenaga nastal dominikanski samostan, v drugi polovici stoletja pa v predelu Caprile samostan manjših bratov sv. Frančiška. V prvih desetletjih 14. stoletja sta nastala ženska samostana sv. Klare in sv. Blaža, v drugi polovici 15. stoletja pa so se v mesto naselili serviti, tretjeredniki in manjši bratje observanti. Po uničujoči kugi 1573 in 1578 so meščani v mesto povabili še kapucine, ki so samostan sv. Marte začeli graditi leta 1621.

Abstract

MONASTERIES IN KOPER DURING THE PERIOD OF VENETIAN REPUBLIC

In the immediate vicinity of Ankaran, Benedictine monastery had already been established at the end of the 12th century, while eight monasteries were operating on the island part of Koper between the 13th and 18th centuries. Six were male and two female. At the beginning of the 13th century, Dominican monastery was founded in a part of Zubenag, while the second half of the same century witnessed the creation of the monastery of the Order of Friars Minor in a part of Caprile. Female monasteries of St. Clare and St. Blaise were founded in the first decades of the 14th century, and in the 15th century servites, tertiaries, and friars minor (observants) settled in the town. After the destructive plague in 1573 and 1578, townsfolk invited also Capuchins who started to build St. Martha monastery in 1621.

Ključne besede:

Koper, samostani, dominikanci, minoriti, klarise, avguštinke, serviti, tretjeredniki, observanti, kapucini

Key-words:

Koper, monasteries, Dominicans, Minorites, Poor Clares, Augustinian nuns, Servites, tertiaries, Observants, Capuchins

¹ Prispevek je nastal na osnovi avtoričinega nekoliko obsežnejšega že objavljenega članka z naslovom: Samostani v Kopru v obdobju Beneške republike in sedanja raba njihovih poslopij. 7. Istarski povijesni bienale *Religio, fides, superstitiones...: o vjerovanjima i pobožnosti na jadranskom prostoru*, zbornik radova, svezak 7, Poreč: Zavičajni muzej Poreštine, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Državni arhiv u Pazinu, 2017, str. 163–192.

Nastanek koprskih samostanov

Koper se je od 12. stoletja dalje začel razvijati v politični in gospodarski center Istre. Mesto je imelo pomembno vlogo tako v gospodarskem in političnem kot tudi v cerkvenem pogledu. Bilo je sedež škofije (prve omembe škofije so iz leta 599, a je samostojno zaživela šele leta 1185 oz. 1186, ko ji je mesto z darovnico določilo škofovsko menso),² od 13. stoletja dalje so se v mesto naseljevali novi redovi in ustanavljali samostane.

V Ankaranu, v neposredni bližini mesta, je že konec 12. stoletja deloval benediktinski samostan. Tržaški škof Adalgerio je z dovoljenjem duhovnika Remedija in odvetnika Joannisa leta 1072 Zenu, opatu samostana sv. Nikolaja na Lidu pri Benetkah, podelil cerkvico, posvečeno sv. Apolinariju (*S. Apollinare di Gaselo*, tudi *Gasello*), skupaj z okoliškimi zemljišči, ki so bila v njeni lasti, z zadolžitvijo, da tja pošlje redovnike in ustanovi nov samostan, imenovan sv. Nikolaj Valdoltrski.³ Le nekaj desetletij po nastanku redov so v Koper prišli redovniki bratov pridigarjev in manjši bratje sv. Frančiška, v prvih desetletjih 14. stoletja pa sta bila ustanovljena še samostana klaris in avguštink. V 2. polovici 15. stoletja so se v mesto naselili serviti, tretjeredniki in manjši bratje observanti⁴ (v nadaljevanju observanti), leta 1621 pa so svoj samostan začeli graditi tudi kapucini. V 17. stoletju je bilo v mestu šest moških samostanov (sv. Dominika, sv. Frančiška, sv. Marije, sv. Gregorja, sv. Ane in sv. Marte) in dva ženska (samostan sv. Klare in sv. Blaža).

Iz popisa prebivalstva koprške škofije, ki so ga naredili na osnovi dekreta zdravstvenega providurja za Istro Marc'Antonia Dolfina leta 1744, je razvidno, da je v mestu živelo 4105 prebivalcev, v vaseh 4849 oz. na celotnem ozemlju komune 8954. Koprsko mestno prebivalstvo je 24. aprila popisal kanonik Nazario Lugnan. Odraslih žensk in moških je bilo 3423; v mestu je živelo tudi 333 otrok, 96 stanovalk (korne sestre, konverse in služkinje) v ženskih samostanih, 82 redovnikov v moških samostanih, v škofijskem seminarju 27, v *Collegiu* pa 30 gojencev in učiteljev. V špitalu sv. Nazarija je bilo nastanjenih 29 ubogih in bolnih, mestna uprava s podestarijo in vojaki pa je štela 85 ljudi.⁵ Ob upoštevanju teh podatkov je v ženskih samostanih živelo nekaj več kot 2,3 odstotka celotnega mestnega prebivalstva, v moških pa okoli 2 odstotka.

² Več o omembi koprške škofije glej v Bratož: Koprška škofija od prve omembe (599) do srede 8. stoletja, str. 37–64, o ustanovitvi škofovske mense pa v Rovis: *Urad domen Koper*, str. 54.

³ Luglio: *L'antico vescovado giustinopolitano*, str. 32. Gradnja samostana se je verjetno začela kmalu po 11. stoletju in je s presledki trajala vse do leta 1572.

Unetić: Zgodovina nekdanje plemiške palače in njenih vrtov v Valdoltri, str. 609–615.

⁴ Čeprav se je že v drugi polovici 14. stoletja začelo znotraj reda manjših bratov širiti t. i. observantsko gibanje, ki je imelo za cilj popolno izpolnjevanje (*observare*) Vodila oz. redovno življenje v skladu z Vodilom in Oporoko, brez upoštevanja poznejših pravnih razlag, ki so dopuščale lažnejše življenje, je red kljub temu na zunaj ostal enoten do leta 1517. Tedaj je papež Leon X. po še enem neuspešnem poskusu zbliževanja razglasil ločitev reda na v odnosu do lastnine nekoliko manj stroge konventualce (tudi minorite; *OFM conventualium*) in v tem pogledu nekoliko strožje observante (*OFM de observantia*). Že v naslednjih letih se je izoblikovala še ena struja, katere začetki segajo v leto 1524. Ta je izražala še nekoliko večjo stopnjo strogosti redovnega življenja. Prve pravice ločevanja so dobili že štiri leta pozneje, dokončno ločitev, s pravico volitev lastnega generalnega ministra, pa jim je papež priznal leta 1619. Veja je prerasla v samostojen red kapucinov (*OFM capucinum*). Ob treh glavnih vejah je znotraj konventualcev in observantov nastalo več reformiranih skupnosti in vej, ki so dosegle različne stopnje samostojnosti.

Škofljanec: *Observanti province sv. Križa in slovenske pokrajine od konca 15. do srede 18. stoletja*, str. 9.

⁵ La Provincia: giornale degli interessi civili, economici, amministrativi dell'Istria, ed argano ufficiale per gli atti della Società Agraria Istriana, 1873, Popolazione della Diocesi di Capodistria nel 1744, 1318.

Samostan Svetega Dominika

Red bratov pridigarjev naj bi se v Kopru naselil okoli leta 1220. Po enem izmed izročil naj bi mesto leta 1217 ali pa 1220 obiskal sv. Dominik (Dominik Guzman, od 1170 do 6. 8. 1221), kar pa je malo verjetno. Najverjetneje je samostan ustanovil njegov učenec, sv. Hiacint (Hyazinth Odrowaz, rojen v okolici kraja Opole, umrl pa je 15. 8. 1257 v Krakovu). Koprski škof Paolo Naldini (1686–1713) poroča, da je temu izročilu odgovarjal tudi nekoliko spremenjen običaj krasitve najpomembnejših samostanskih prostorov, ki so se ga držali po drugih dominikanskih samostanih in je v Istri odstopal od uveljavljene prakse. Navadno so zakristije, kapitlje, dormitorije, refektorije in druge prostore opremili s podobo sv. Dominika, bodisi vklesano ali pa naslikano na platno, v koprskem samostanu pa je bilo skoraj enako število Hiacintovih kot Dominikovih podob. Naldini nadalje poroča, da je bil samostan v času genovežanske vojne skoraj povsem uničen, vendar so v požaru uničeno cerkev ponovno zgradili pred letom 1400,⁶ leta 1401 pa jo je posvetil Giovanni Loredano (1390–1411).⁷ Redovniki, ki jih Manzuoli označi kot *padri di vita esemplare*, so v cerkvi opravljali bogoslužje, v samostanskem poslopju, ki naj bi ga obnovili s pomočjo meščanov, pa naj bi bilo leta 1522 zasedanje provincialnega kapitlja.⁸

V samostanski cerkvi so imele svoj oltar tudi nekatere koprške bratovščine. Že leta 1407 je omenjena bratovščina sv. Jezusovega imena,⁹ v cerkvi pa je svoj oltar in privilegij pokopov članov bratovščine imela tudi najpomembnejša koprška bratovščina sv. Antona opata. Iz vrst redovnikov je bil za opravljanje maš voljen tudi vsakokratni bratovščinski kaplan.¹⁰ Cerkev je v času vizitacije Agostina Valierja (koprsko škofijo je vizitiral od 4. do 22. 2. 1580) imela devet oltarjev.¹¹ 1534. so v cerkvi sv. Dominika naredili nove orgle,¹² 1580. leta pa nov tabernakelj.¹³

Samostan naj bi težke čase preživel tudi v 17. stoletju, ko naj bi bil ob izdaji bule papeža Inocenca X., s katero naj bi ukinili vse samostane, ki niso imeli dovolj sredstev za vzdrževanje primernega števila redovnikov, ukinjen.¹⁴ Precej podatkov o finančnem stanju dominikanskega samostana je mogoče zaslediti v poročilu koprškega škofa Baldassarra Bonifacia (1653–1659) iz leta 1656, ki je verjetno nastal prav zaradi zahtev po ukinitvi samostana. Samostan je tedaj imel 260 dukatov (1 dukat = 6 lir in 4 solde) prihodkov. Od tega so za obdelovanje zemlje in delo v solinah letno porabili 50 dukatov. Neto vsota v višini 210 dukatov naj ne bi zadostovala za 2672 maš, ki so jih morali opraviti na leto. Škof je ocenil, da samostan ne more imeti niti ekonoma, saj bi mu bilo treba vsak mesec izplačati najmanj 5 dukatov, niti zakristana, sicer štirje redovniki ne bi imeli niti za hrano.¹⁵ Poudaril je, da je cerkev nova in da bi, čeprav je samostansko poslopje slabo vzdrževano, v njem lahko živelo deset redovnikov. Opozoril je, da od dveh v samostanu živečih redovnikov samostan dejansko vzdržuje le enega, saj glavni, ki je hkrati spovednik in kaplan v samostanu avguštink sv. Blaža, za svoje delo letno prejme 40 dukatov plačila. Opozoril je še na štiri druge samostane na območju koprške škofije, ki so bili na osnovi Innocentove bule predvi-

⁶ Cerkev, ki je bila poškodovana v požaru ob vdoru Genovežanov v mesto leta 1380, naj bi obnovili leta 1398. Caprin: *L'Istia nobilissima*, I. del, str. 276.

⁷ Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*, str. 123–126.

⁸ Manzuoli: *Nuova descrizione della provincia dell'Istria*, str. 73.

⁹ Pokrajinski arhiv Koper [v nadaljevanju SI PAK KP] 6, Komuna Koper, a. e. 1440.

¹⁰ SI PAK KP 6, a. e. 1453.

¹¹ Lavrič: *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera o koprski škofiji iz leta 1579*, str. 72–73.

¹² SI PAK KP 6, a. e. 1336/I, str. 37.

¹³ SI PAK KP 6, a. e. 1336/I, str. 36.

¹⁴ Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*, str. 126.

¹⁵ SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1326/II, str. 31–32.

deni za ukinitvev. Izpostavil je piranski minoritski samostan s tremi redovniki, izolska samostana servitov in observantov s po enim redovnikom ter samostan benediktincev v Valdoltri.¹⁶ Zaradi bojazni, da bi se Turki po padcu trdnjave Caneye na Kreti razširili vse do Jadranskega morja in s tem nevarnosti za celoten krščanski svet, se je papež Aleksander VII. odločil, da Beneški republiki zaradi velikih stroškov, ki bi jih imela z obrambo pred Turki, dodeli dohodke od ukinjenih samostanov.¹⁷ Leta 1658 je na področju Beneške republike ukinil kar 22 samostanov.¹⁸ Po Baldassarjevem poročilu je bil koprski samostan sv. Dominika, ki je bil edini dominikanski samostan v celotni istrski provinci, 14. junija že izprazen, redovniki pa niso smeli več opravljati obredov v cerkvi. Prior Giovanni Francesco Landi je bil tedaj v Benetkah, skrb za samostansko premoženje pa je prevzel novoimenovani ekonom Aurelio Belli, sicer dekan koprške stolnice, ki so mu v ta namen dodelili 5 dukatov na mesec. Določili so tudi duhovnika za opravljanje vsakodnevnih maš v vrednosti lire. Redovniki, ki so morali samostan zapustiti v treh dneh,¹⁹ so iz mesta odšli 28. 6. 1658.²⁰

Ob razpustitvi leta 1658 so cenilci na zahtevo škofa Baldassara in podestata Andrea Erizze ovrednotili samostansko premoženje in nepremično premoženje. Samostan je imel v lasti 81 solnih kavedinov v skupni vrednosti 3554 dukatov. Druge nepremičnine (brez cerkve, zakristije in pokopališča) je zidarski mojster Antonio Trevisan ocenil na 3575 dukatov, po dve hiši in skladišči pa na 677 dukatov.²¹

Ker koprski meščani niso bili zadovoljni z razpustitvijo samostana, sta bila v Benetke poslana komunska odposlanca dr. Raimondo Fino in dr. Santo Grisoni, da papežu in dožu pošljeta prošnjo za ponovno vrnitev samostana v roke dominikancem. Papež je v pismu 18. 1. 1659 dovolil vrnitev samostana dominikancem pod pogojem, da v njem prebiva 12 redovnikov.²² Ti so na osnovi dukala doža Giovannia Pisaura z dne 28. 1. 1659 ponovno prišli v Koper leta 1660²³ in v naslednjih desetletjih začeli prenovo samostanskega kompleksa. Iz arhivskih virov je razvidno, da so leta 1684 obnavljali cerkev. S kamnosekom Mattio Luchesejem so 27. 11. 1683 sklenili dogovor o dostavi kamna iz kamnoloma v Grožnjanu v vrednosti 60 dukatov oz. 372 lir. Med 31. 5. in 1. 9. 1684 so mu izplačali 379 lir in 8 soldov. Z istim mojstrom in njegovim sinom Valentinom so se jeseni istega leta dogovorili še za izdelavo 35 stopnic po ceni 10 lir za vsako. Z deli so nadaljevali tudi pozneje. Tako je prior Aluise Cambrozzi 2. 1. 1691 s kamnosekoma Bastianom Venturiniem in Giacomom Pecoro sklenil dogovor o izdelavi 9 stebrov in njihovem prevozu v koprsko pristanišče v skupni vrednosti 120 dukatov, junija pa z mojstrom Gasparom Lourencichem o izplačilu 10 dukatov are na račun kamna, ki ga bosta prej omenjena kamnoseka Venturini in Pecora prišla iskat za samostan. Material za obnovo so kupovali tudi na območju pod cesarsko oblastjo, saj jim je Tomaso Mariancich iz vasi Zagorje pri Pivki moral v tržaško pristanišče dostaviti 61 tramov.²⁴

Dela za prenovo oltarja sv. Rose v dominikanski cerkvi je vodil arhitekt Alessandro Tremignon (tudi Trimignon).²⁵ Za oltarno sliko sv. Rose, ki jo je naredil Valentino (tudi Valentin) Lanfresse, so dominikanci v več obrokih od leta

¹⁶ SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1326/II, str. 73–75.

¹⁷ Luglio: *L'antico vescovado giustinopolitano*, str. 179–180.

¹⁸ SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1328/I, str. 4.

¹⁹ SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1326/II, str. 68–71.

²⁰ SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1328/I, str. 4.

²¹ SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1326/II, str. 44–53.

²² SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1328/I, str. 2.

²³ SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1326/II, str. 78–79.

²⁴ SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1336/II, str. 2–15.

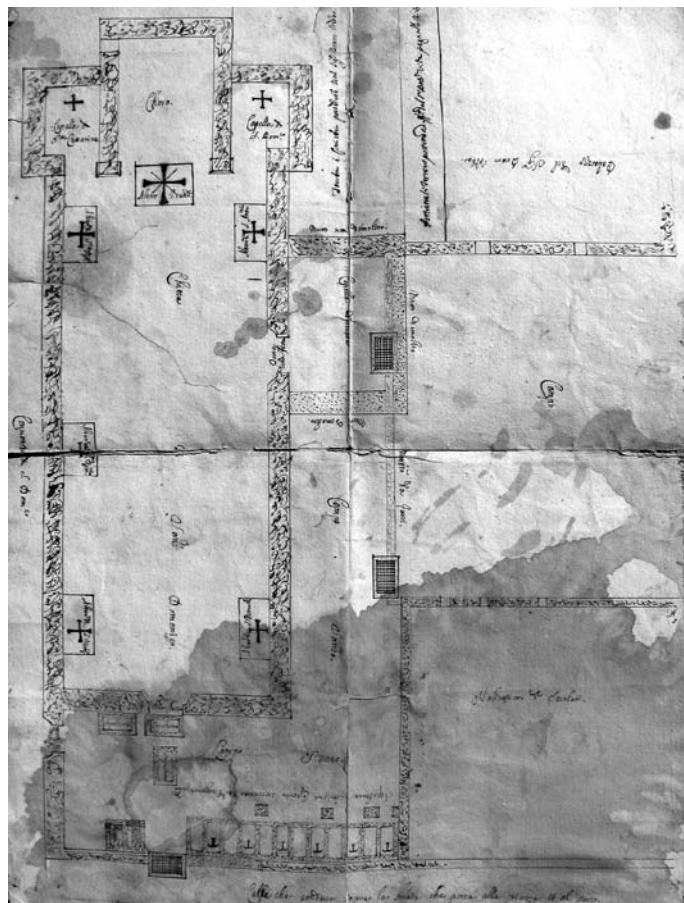
²⁵ SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1336/I, str. 39–49.

1674 do 1675 plačali 340 lir,²⁶ 1694. pa so Ambrosiu Bonu plačali 120 lir za sliko sv. Petra in svetnikov.²⁷

Popravljali so tudi precej poškodovan križni hodnik na zahodni strani in na delu blizu cerkve. Med januarjem 1683 in aprilom 1690 so redovniki za prenovo samostana porabili 10.878 lir in 8 soldov, precejšnje stroške pa so imeli tudi v naslednjih dveh letih.²⁸

V cerkvi sv. Dominika so v 18. stoletju postavljali nov kor in popravljali klopi ter pokopališče. Z gradbenim mojstrom Bernardinom Martinuzijem iz Tricesima pri Vidmu so se dogovarjali že 27. 3. 1725, na zasedanju kapitlja bratovščine sv. Antona opata leta 1725 pa je 37 prisotnih članov sprejelo sklep, da redovnikom za obnovo kora namenijo 100 dukatov.²⁹ Za izdelavo novega kora iz orehovega lesa so najeli mojstra Sebastiana Rizzana iz Čedad, ki se je v ponudbi 10. 2. 1743 obvezal, da bo dela dokončal do božiča 1744, prior Giantommaso Piazza pa mu bo moral v ta namen izplačati 600 dukatov. Stole naj bi naredil po vzoru tistih v Pordenonu in San Danieleju. Redovniki so sprejeli mojstrov načrt, mu dali 100 dukatov predujma, enako vsoto ob začetku del in nato vsako leto po 80 dukatov do izplačila celotne vsote. Hkrati so se obvezali, da bodo krili stroške nabave materiala in delavcev ob montaži kora, med zaključnimi deli pa bodo za mojstra in delavce priskrbeli tudi hrano. Rizzani je 20. 11. 1743 izdal račun s specifikacijo vseh stroškov v višini 736 dukatov in 5 lir.³⁰ Zaradi dotrajanosti starega kora, ki so ga hoteli redovniki spremeniti v prezbiterij, za njim pa zgraditi novega, so morali, ker jim je za gradnjo le-tega primanjkovalo prostora, prositi mejaša grofa Pietra Borisia Vido za nekaj terena (7 čevljev) na vzhodnem delu kapele sv. Dominika. Z njim so sklenili dogovor o zamenjavi dela terena in podaljšanju zida za preureditev cerkve.³¹ Pred vhodom v cerkev je bilo samostansko pokopališče.

Zdi se, da so bili prihodki samostana do leta 1659 namenjeni za vzdrževanje 12 redovnikov. Prihodki so se do leta 1692 z 90 lir povečali na 128 dukatov. Od leta 1682 dalje je število duhovnikov naraslo na 8, z opravljanjem večjega števila maš pa so se povečali tudi prihodki, in

Tloris samostanske cerkve sv. Dominika iz leta 1724 (SI PAK 6, a. e. 1276/VIII).

²⁶ SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1336/I, str. 52–55.

²⁷ SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1336/I, str. 66.

²⁸ SI PAK KP 6, t. e. 35, a. e. 1336/II, str. 17–27.

²⁹ SI PAK KP 6, a. e. 1336/IV, str. 2–7.

³⁰ SI PAK KP 6, a. e. 1336/IV, str. 8–12.

³¹ SI PAK KP 6, a. e. 1336/IV, str. 19–21.

sicer na 359 beneških ducatov. Od tedaj dalje je bilo v samostanu od 16 do 18 redovnikov.³²

Po Naldinijevem poročanju je enoladijska cerkev sv. Dominika okoli leta 1700 imela »*primerno visoko, dolgo in široko ladjo, s tremi urejenimi kapelami, od katerih je največja služila za dnevni kor, dve stranski pa kot kapeli častitljivega ustanovitelja reda in blažene Serafine Sienske*«. ³³ Samostansko poslopje, grajeno iz istrskega kamna, je imelo srednje veliko notranje dvorišče, in dva stranska dormitorija; prvega starega, drugega pa novega. V njem je bil noviciat. Samostan je imel bogato knjižnico in javno šolo, kjer so vzgajali tako redovno kot mestno mladino.³⁴

Leta 1767 in naslednje leto je bilo v njem 16 duhovnikov, trije konversi in en tretjerednik.³⁵ Sredi leta 1765 je priorja Francesca Giustija zamenjal Ignazio Masotti, za njim pa leta 1767 Anastasio Comi in 1770 Egidio Rigo.³⁶ Ob vsakokratnem priorju so različne zadolžitve opravljali še njegov namestnik, sindik, mežnar in blagajnik. Prihodke so imeli od najemnin hiš, zemlje, solin in livelov. Večino nepremičnin so imeli na koprskem teritoriju, del pa tudi v Miljah, Pulju in Poreču. Od javnih dajatev so beneškemu dožu za solne fonde na koprskem teritoriju plačevali desetino, piranski občini pa sedmino za soline na njenem območju. Prav tako so koprskemu fontiku za star žita plačevali po 10 soldov, beneškemu dožu pa dajatve na prihodke od livelov. Za plačilo delavcev in drugih opravil so letno porabili okoli 400 lir. Običajno je bilo v samostanu 14 duhovnikov, štirje konversi in občasno štirje kleriki. Ko je bila z zakonom prepovedana redovna preobleka, je bilo leta 1785 v samostanu skupno 17 redovnikov. Od javne blagajne so prejeli 425 lir, v času trgatve okoli 24 urn vina, okoli 100 lir pa od miloščin v cerkvi. V omenjenem letu so opravili 1551 maš. Prihodki so po poročilu priorja Giuseppe Maria Condupola komaj zadoščali za vzdrževanje redovnikov, poleg vseh evharističnih dolžnosti v svoji cerkvi pa so opravljali tudi zadolžitve v stolni cerkvi.³⁷

Po prihodu pod francosko oblast je samostan doletela enaka usoda kot večino drugih samostanov, saj so vse tiste, ki se niso ukvarjali neposredno z vzgojo, ukinili, njihovo premoženje pa podržavili. Redovniki so bili že 15. 4. 1806 nastanjeni v hiši grofa Michiela Tottoja, ker je bilo samostansko poslopje s cerkvijo namenjeno vojski. V njej je bila organizirana vojaška bolnišnica.³⁸ Na zahtevo demanija so popisali celotno samostansko premoženje, liturgično opremo, blagajniške knjige, samostansko knjižnico in cerkev sv. Dominika.³⁹

Samostan, ki je bil ukinjen 10. 6. 1806, je ob zaprtju imel 5293 lir, 1 sold in 8 denaričev prihodkov. Do tedaj je del svojih nepremičnin dajal v najem, del pa kolonom v obdelovanje. V najem je dajal 16 hiš, in sicer 13 v Kopru in 3 v Piranu ter 2 njivi v koprskem zaledju (5 % letna renta je znašala 1535 lir in 26 soldov, celotna vrednost nepremičnin pa je bila ocenjena na 31.706 lir), kolonom pa 3 njive in 2 vinograda (renta 1643 lir in 10 soldov, celotna vrednost nepremičnin pa 32.870 lir). 1. 4. 1806 je bilo v samostanu enajst redovnih bratov, dva neredovna brata in služabnik, 10. junija pa deset redovnih bratov in en konvers.⁴⁰ Z Napoleonovim odlokom z dne 28. 6. 1806 je bil koprski samostan sv. Domini-

³² SI PAK KP 6, a. e. 1328/I, str. 15–16.

³³ Sv. Katarina Sienska (Siena, 1347 – Rim, 29. april 1380).

Schauber – Schindler: Svetniki in godovni zavetniki, str. 188.

³⁴ Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*, str. 127–128.

³⁵ SI PAK KP 6, a. e. 1337/II, str. 48.

³⁶ SI PAK KP 6, a. e. 1337/II, str. 113–114.

³⁷ SI PAK KP 6, a. e. 1337/II, str. 116–118.

³⁸ SI PAK KP 6, a. e. 1340/I in SI PAK KP 6, a. e. 1335/VI, str. 3.

³⁹ SI PAK KP 6, a. e. 1335/VI.

⁴⁰ SI PAK KP 6, a. e. 1340/I.

Nekdanji koprski zapori s cerkvijo sv. Dominika (PMK, fototeka).

ka priključen beneškemu samostanu *Il Rosario alle Zattere*.⁴¹ Prior koprskega samostana Bernardo Maria Federici in redovnika Paolo Barbicoli in Giovanni Battista Ongaro so se strinjali, da se koprski redovniki nastanijo v omenjenem beneškem samostanu.⁴²

Samostan Svetega Frančiška

Manjši bratje svetega Frančiška naj bi po Naldinijevem poročanju prišli v Koper še pred letom 1260, Gedeone Pusterla pa omenja celo leto 1230.⁴³ Podobnega mnenja je tudi fra Ljudevit Maračič. Dopušča možnost, da je sv. Anton Padovanski v času od leta 1227 do leta 1230, ko je kot lombardski provincial prišel v Istro, tako v Trstu kot tudi v Kopru (in morda tudi v Poreču) postavil temelje reda, ter da je fra Monaldo iz Kopra (od 1210 do ok. 1280, v letih 1254–1260 provincialni minister) kot 20-letni mladenič v rodnem mestu spoznal sv. Antona in se navzel idej ter načina življenja manjših bratov. V času postavitve temeljnega kamna za novo samostansko cerkev in poslopje leta 1264, naj bi bilo prvotno prebivališče manjših bratov (*San Francesco Vecchio*) v slabem stanju.⁴⁴

Po Naldiniju jim je koprski škof Konrad (Corrado, 1245–1270) v kraju, imenovanem *Caprile* (Kozjak), dodelil majhno škofijsko cerkev. Redovnica Avrelija Faliera, opatinja samostana sv. Jakoba Močvirskega v Muranu pri Benetkah, jim je leta 1263 odstopila velik vrt, ki je do tedaj pripadal njenemu samostanu, oglejski patriarh Gregor pa jim je naslednje leto podaril prostoren trg zraven vrta. Leta 1265 so redovniki sklenili, da bodo postavili novo samostansko poslopje. Nova cerkev je bila zgrajena leta 1268. V času vizitacije veronskega škofa Agostina Valierja je cerkev sv. Frančiška imela 9 oltarjev.⁴⁵

⁴¹ Bollettino delle leggi del Regno d'Italia, 1806, št. 2, str. 812.

⁴² SI PAK KP 6, a. e. 1340, št. spisa 1135, 27. 11. 1806.

⁴³ Pusterla: *I Rettori di Egida »Giustinopoli Capod'Istria«*, str. 22.

⁴⁴ Maračič: *Franjevački počeci u Istri i samostan sv. Franje u Piranu*, str. 24–27.

⁴⁵ Lavrič: *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera o koprski škofiji iz leta 1579*, str. 70–71.

Okoli leta 1700 je enoladijska cerkev imela tri čelno postavljene kapele. Srednja je služila za kor, ki ga je nekoč od glavne ladje ločeval mogočen oltar, pozneje pa so po vzoru italijanskih bazilik spremenili glavni oltar. Nad sveto oltarno mizo so na sredino postavili tabernakelj z najsvetejšim, ob straneh pa podobi svetih serafov Frančiška in Antona. Prvotno oltarno podobo so prenesli na stransko steno glavne ladje in ji dodali manjše oltarje, med katerimi sta najbolj izstopala oltar sv. Križa in oltar sv. Antona čudodelnika. Na njem je bila oltarna podoba padovanskega svetnika, ki v svoje naročje sprejema Jezuščka, delo Pietra Bellottija (1627–1700). Oltarna podoba na oltarju sv. Križa je bila delo slikarja Palme (1544–1628). V cerkvi sta bila pokopana blaženi Monaldo de Monaldi⁴⁶ in škof Pietro Manolesso (1301–1317). Ob glavnem vhodu v samostan je bilo samostansko dvorišče, prostor na zadnji strani pa so zasedali kapitelj, dormitorij in druge delavnice. Po Naldinijevem opisu so bili sodobni in udobnejši prostori, ki jih je zasedala sveta inkvizicija.⁴⁷

Inkvizitor je v samostanskem poslopju imel svoje, ločene prostore. Uporabljal je lahko 4 sobe, dvorano, pisarno, arhiv in kuhinjo. Bedel je nad pravovernostjo. Ob sumu krivoverstva je lahko zbiral dokaze in zasliševal priče, nato pa je moral vse zbrane dokaze posredovati višjemu inkvizicijskemu sodišču v Benetkah, ki so ga sestavljali generalni inkvizitor, predstavnik oblasti, eden ali več cerkvenih pravnikov, dva laična pravnik in zapisnikar.

Iz koprskega samostana, ki je spadal v provinco sv. Hieronima, je izšlo devet provincialov: fr. Monaldo iz Kopra (1254–1260), pm. Franciscus Salutis (1521–1525), pm. Michael Salutis (1529–1532), pm. Valerius Petrusin (1535–1539), pm. Dominicus Bettoni (1698–1702), pm. Antonius Bonacorsi (1706–1710), pm. Giovanni Gierolamo Agapitto (1754–1758) in pm. Petrus Antonius Cernivani (1762–1766).⁴⁸

Ob razpustitvi samostana leta 1806 je bilo v samostanu skupno nastanjenih 7 redovnikov, in sicer 4 patri, novinec, klerik in laik. Dva patra, ki sta bila člana te redovne skupnosti, sta bila odsotna.⁴⁹ Redovniki, ki so po razpustitvi samostana lahko uporabljali le še cerkev, zakristijo in hodnik, so bili najprej nastanjeni v kapucinskem samostanu sv. Marte v Kopru, leta 1807 pa v minoritskem samostanu v Piranu.⁵⁰

Samostansko premoženje je popisala posebna komisija. Najprej so njeni člani pregledali dragocenejše stvari, ki so jih redovniki imeli v samostanski cerkvi, zakristiji in hodniku. Zlatih predmetov niso imeli, popisali pa so vso srebrnino. Cerkev je imela 29 cerkvenih klopi, 46 medeninastih svečnikov, 60 palm, 5 medeninastih svetilk, 6 oltarnih slik, 3 skulpture, 2 sliki sv. Jožefa, 14 oltarnih prtov. V samostanski blagajni je bilo 250 lir skupnega denarja in dodatnih 30 lir, ki jih je plačal kanonik Zaccaria iz Milj. Popisali so tudi osebne stvari redovnikov in inkvizitorja. Med popisanimi stvarmi velja opozoriti na popis prepovedanih knjig, ki jih je zbral inkvizicijski urad, 2 križeva pota in 88 slik, 6 muzikalij (*note musicali ambrosiane*), ki so jih uporabljali na koru in od katerih je bilo 5 pergamentnih, in okoli 930 različnih knjig. Samostan, ki je imel v lasti zemljišča v Semedeli, Šalari, Bošamarinu in Ariolu ter 64 delujočih in 14 opuščenih solnih kavedinov, je od livelov in zakupov letno prejemal 2942 lir in 18 soldov.⁵¹

⁴⁶ Posmrtni ostanki blaženega Monalda de Monalda so bili po razpustitvi minoritskega samostana sv. Frančiška najprej hranjeni v bližnjem samostanu sv. Klare. Po razpustu le-tega so bili preneseni v koprsko stolnico, pozneje v cerkev sv. Ane, leta 1949 pa celo v Benetke. Od leta 1953 dalje so njegovi posmrtni ostanki hranjeni v cerkvi Marije Velike v Trstu.
Maračić: *Franjevci konventualci u Istri*, str. 76–77.

⁴⁷ Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*, str. 135–140.

⁴⁸ Maračić: *Franjevci konventualci u Istri*, str. 77–78.

⁴⁹ SI PAK KP 6, t. e. 78, a. e. 1469.

⁵⁰ Minoritski samostan Piran [v nadaljevanju MSP], t. e. 6.

⁵¹ SI PAK KP 6, IX. skupina, a. e. 1416/II.

Celoten samostanski kompleks je obsegal dve poslopji z dvoriščema in cisternama za vodo, tri hodnike, žitnico, dve kleti, refektorij, kuhinjo, drvarnico, noviciat, velika vrtova, hiško z majhnim vrtom, ki ga je uporabljal inkvizitor, in cerkev z zakristijo ter hodnikom. Preden je samostan okupirala francoska vojska, je bila tam nastanjena avstrijska vojska. Poslopje je bilo ob prihodu Francozov le delno zasedeno, še vedno pa so v samostanu živeli redovniki. Ob popisu (21. 4. 1806) je celotno poslopje razen hodnika, zakristije in cerkve, v kateri so redovniki še vedno opravljali maše, zasedala vojska.⁵²

Po razpustitvi samostana je bilo poslopje namenjeno vojski. Čeprav je bil istrski prefekt Angelo Calafati navdušen bonapartist, ima vendarle veliko zaslug, da se ni izgubila vsa cerkvena oprema ukinjenih samostanskih cerkva. Večino pomembnejše liturgične opreme so tako prenesli v koprsko stolno cerkev Marijinega vnebovzetja ali v druge še delujoče cerkve. Iz cerkve sv. Frančiška so en oltar prepeljali v stolnico, dva v koprsko cerkev sv. Ane, pet pa v izolski cerkvi sv. Mavra in sv. Marije Alietske.⁵³ V zakristijo koprške stolnice so bile iz zakristije cerkve sv. Frančiška prenesene klopi in omare, ki jih je leta 1761 za 600 ducatov izdelal Matteo Deganato iz Čedad.⁵⁴ V samostansko cerkev sv. Ane so prepeljali tudi precej cerkvene opreme in umetnin, kot npr. sliko Marije z Jezusom, oltarni sliki sv. Antona Padovanskega (delo Pietra Belottia) in križanje (Jacomo Palma ml.), sliko *sacra conversazione*, dva relikviarija, križe, graduale in podobno.⁵⁵ Na seznamu samostanu odvzete srebrne in druge dragocene opreme s 3. 4. 1807 je navedenih 29 srebrnih predmetov v skupni teži 78 liber⁵⁶ in 2 unči.⁵⁷ Večino samostanskega kompleksa sv. Frančiška (razen cerkve) so v tridesetih letih 19. stoletja namenili javni šoli.

Cerkv sv. Frančiška (foto: Zdenka Bonin, 2015).

Samostan Svete Klare

Točnega datuma nastanka in imena ustanovitelja samostana sv. Klare žal ne poznamo. Ker je koprski škof Pietro Manolesso z listino, izdano 4. 11. 1301, vključil redovnice, t. i. sestre

⁵² SI PAK KP 6, IX. skupina, a. e. 1416/III, str. 7.

⁵³ Luglio: *L'antico vescovado giustinopolitano*, str. 242.

⁵⁴ Alisi: *Il Dumo di Capodistria*, str. 70.

⁵⁵ *Inventario degli oggetti d'arte d'Italia*, vol. V, str. 27–38.

⁵⁶ Libra (*libbra*), utežna mera; velika libra 477 gramov, mala 301 gram. Srebrnina je bila po navodilu urada domen poslana v Passariano pri Codroipu.

⁵⁷ SI PAK KP 6, t. e. 78, a. e. 1469.

koprskih celice, ki so imele svoj samostan v Kopru (redovnice naj bi bile *tretjerednice* enega od obstoječih redov v mestu, bodisi sv. Dominika ali sv. Frančiška), v red sv. Klare, se v literaturi kot leto ustanovitve samostana omenja leto 1301. Škof Manolesso se je odrekel jurisdikciji nad njihovim samostanom in jim dal vse duhovne in posvetne pravice nad samostanom in samostanskim premoženjem. Čeprav so bile koprskih klarise več kot 250 let podrejene minoritskemu provincialnemu ministru (do leta 1338 so bile npr. vključene v redovno provinco Dalmacijo), so se zaradi številnih težav leta 1511 odločile, da se ponovno podredijo koprskemu škofu (dokončno leta 1574).⁵⁸ Leta 1580 je bilo v samostanu 40 redovnic, od tega dve konversi in opatinja. Živele so od prihodkov nepremičnin, delno pa od svojega dela in miloščine. Samostan je imel 300 dukatov letnega prihodka. Redovnice so spale v skupnem prostoru v ločenih posteljah.⁵⁹ Agostino Valier je zaradi izboljšanja duhovnega življenja redovnic naročil, naj po vzoru veronskega samostana na okna govorilnic v klavzuri namestijo železne mreže.⁶⁰ Podobne zahteve o namestitvi najrazličnejših železnih pregrad v klavzurnem delu samostana in drugod pa je mogoče zaslediti tudi pri poznejših vizitatorjih. Cerkev in samostansko poslopje so večkrat obnavljali.

Cerkev naj bi po opisu iz leta 1700 od prvotne stavbe ohranila le glavne stene, glavno kapelo (prezbiterij) s pozlačenim glavnim oltarjem in kor nad glavnim vhodom, samostansko poslopje pa naj bi šele po obnovitvi leta 1682 postalo funkcionalnejše. Leta 1682 so povečali tudi samostansko poslopje, ga odprli v lože (arkadne hodnike), uredili dormitorije in celice,⁶¹ cerkev in kor, verjetno tudi samostan, pa so obnavljali tudi leta 1719. Tega leta je bilo namreč redovnicam odobreno, da lahko od dot, ki so jih te prinesle v samostan, porabijo 3000 skudov za novo govorilnico, leta 1726 pa še dodatnih 1691 skudov za popravilo cerkve in kora. Ker je v cerkvi še vedno zamakalo, so klarise v istem letu prosile še za 1240 skudov.⁶²

Zanimiv je opis samostanske cerkve, ki je nastal 13. 8. 1777 ob vizitaciji koprškega škofa Bonifacija de Ponteja. Zjutraj naj bi vizitiral cerkev, zakristijo in druge zunanje dele samostana, po kosilu pa samostan in celotno klavzuro. Vizitiral je tudi pet oltarjev: glavni oltar s skulpturami sv. Frančiška Asiškega in sv. Antona Padovanskega, oltar sv. Klare z relikvijo sv. Klare in drugimi relikvijami, oltar sv. trna, ker je bila na oltarni mizi pravilno pečeta relikvija sv. trna, oltar sv. Jerneja in oltar sv. Terezije. Na vseh oltarjih so bili: razpelo, grobek (z relikvijami), prti, svečniki in vse potrebno za mašo.⁶³

Čeprav niso bila najdena pravila (konstitucije) samostana, je glede na samostansko imetje mogoče sklepati, da so redovnice živele po *Vodilu* papeža Urbana IV. (od tod urbanke), ki je leta 1263 izdal dopolnjeno in popravljeno *Inocentovo Vodilo*. V samostan so stopala predvsem dekleta iz premožnejših koprskih družin in okolice. Predstojnica samostana je bila opatinja (voljena za dobo treh let), njena namestnica pa vikarka. Klarise, ki so se delile na korne sestre s slovesno zaobljubo in konverse, sestre laikinje brez zaobljube, so se ukvarjale tudi z vzgojo (predvsem plemiških deklet). Starši so samostanu za vzdrževanje gojenk letno plačevali po 40 dukatov (oz. 248 lir).⁶⁴ Bile naj bi ločene od kornih sester in novink,⁶⁵ starši pa so morali šolnino plačevati vnaprej za naslednji semester. O njihovem vstopu v samostan (klavzuro) je odločal celoten kapitelj. Tako kot redovnice bi morale upoštevati pravila klavzure in govorilnice, obleče-

⁵⁸ Naldini: *Cerkveni krajepis*, str. 164–165.

⁵⁹ Lavrič, *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera o koprski škofiji iz leta 1579*, str. 46–47.

⁶⁰ Prav tam, str. 56–58.

⁶¹ Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*, str. 166–167.

⁶² SI PAK KP 6.1, a. e. 1356.

⁶³ ŠAK KA, a. e. 387.

⁶⁴ SI PAK KP 6, a. e. 1357, str. 200.

⁶⁵ ASDT, ADC, a. e. 246, Visite generali, škof Antonio Maria Borromeo 1717–1720.

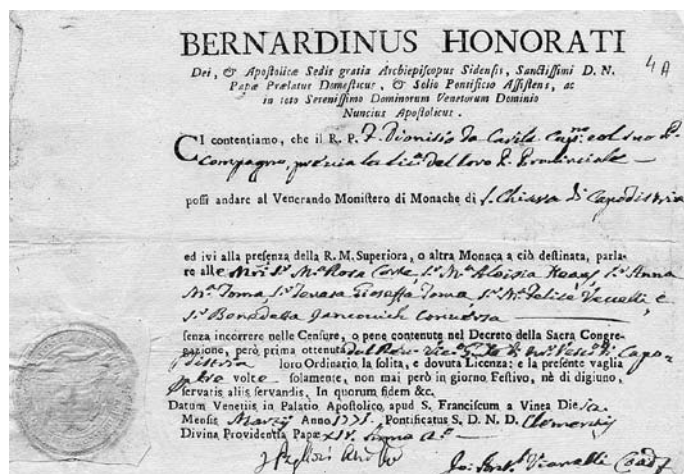
ne pa naj bi bile v volnene obleke⁶⁶ črne, temne ali bele barve. Zdi se, da je bilo vnaprej dogovorjeno, koliko let bo gojenka ostala v samostanu (največ do svojega 25. leta starosti).

Življenje v samostanu je bilo organizirano po vnaprej določenih pravilih. Stiki z zunanjim svetom so bili omejeni. Redovnicam in gojenkam je bilo le po pridobitvi posebnega dovoljenja dovoljeno v govorilnici ob prisotnosti vsaj ene poslušalke ali od nje določene druge redovnice govoriti z znanci. Zunanjim obiskovalcem ni bil dovoljen vstop v klavzuro, vendar so posamezniki v izjemnih primerih in po pridobitvi posebnega dovoljenja lahko vstopili tudi tja (npr. kirurgi za puščanje krvi ali izdiranje zob, zidarji za popravila sten, pečarji za popravilo peči).⁶⁷

Dekleta so ob vstopu v samostan prinašala doto (tako premično kot nepremično premoženje); sprva je bila njena povprečna vrednost med 50 in 200 dukati, pozneje 400 in več (do 1000 dukatov). V dotalnih pogodbah so omenjene hiše, skladišča, včasih cele kmetije, vinogradi, oljčni nasadi, travniki, polja ali vrtovi, solni kavedini in drugo. V večini primerov so doto predstavljali dohodki od zakupov posameznih stavb ali posesti, redko pa je bila dota izplačana takoj, v denarju.

16. 8. 1777 je bilo v samostanu klaris 39 stanovalk, in sicer 23 kornih sester, 8 konvers, 7 gojenk in ena, ki je bila na preizkušnji za konverso.⁶⁸

Samostan je deloval do leta 1806. Ob razpustitvi je imel 12.600 milanskih lir⁶⁹ letnega dohodka.⁷⁰ Od nepremičnega premoženja so klarise imele v lasti 17 hiš in 5 skladišč v Kopru, na celotnem teritoriju pa še 11 njiv in 5 travnikov, ki so jih dajale v najem, ter 6 njiv, ki so jih obdelovali koloni. Ob popisu samostanskega poslopa so bile v pritličju zakristija in govorilnica, shramba, žitnica, dve kleti, pralnica, na notranjem dvorišču pa dve trti in vodnjak s pitno vodo. V prvem nadstropju je bilo pet dormitorijev, 33 sob in prostor, imenovan kapitelj, ter kor. Samostanske prihodke so sestavljali dohodki od različnih nepremičnin. Letno je samostan prejemal dohodke od 358 zakupov hiš in njiv, 8 pravn, 80 solnih kavedinov, kjer so pridobivali sol, in 32 kavedinov, na ka-

Dovolilnica za pogovor s sestrami v samostanu sv. Klare (ŠAK KA, a. e. 80, 4r).

⁶⁶ ASDT, ADC, a. e. 246, Visite generali, dopis kancelarja Francesca Venierja, 22. 11. 1736; ASDT, ADC, a. e. 246, Visite generali, 16. 8. 1777.

⁶⁷ ŠAK KA, a. e. 80.

⁶⁸ ASDT, ADC, a. e. 246, Visite generali, 16. 8. 1777.

⁶⁹ 100 beneških lir je bilo vredno približno 66,6 milanske lire (SI PAK KP 6, t. e. 78, a. e. 1469).

⁷⁰ SI PAK KP 6, t. e. 78, a. e. 1469.

Del poslopja nekdanjega samostana sv. Klare (foto: Zdenka Bonin, 2015).

terih niso delali, ter enega mlina. Letni prihodki od teh nepremičnin so znašali 12.026,6 lire.⁷¹ Zapriseženi cenilci so popisali tudi celoten samostanski inventar (vključno s cerkvijo sv. Klare) in ga ocenili na 12.282 milanskih lir. Ob razpustitvi samostana je bilo v njem 18 redovnic (štirinajst kornih sester in štiri konverse, ki so jih preselili v koprski samostan sv. Blaža), dve služkinji in dve vratarki ter en strežnik. Dota, ki so jo korne sestre prinesle v samostan, je znašala 42.626 lir.⁷²

Samostan avguštink, imenovan Sveti Blaž

V mestu je na začetku 13. stoletja nastal še en ženski samostan. Zaradi odsotnosti gradiva t. i. Starega koprskega komunskega arhiva, ki je bil leta 1944 odpeljan v Italijo in je še vedno nedostopen, je malo znanega o nastanku in delovanju samostana sv. Blaža. Po Naldinijevem poročanju naj bi se enajst koprskih žensk iz dobrih družin »zateklo v cerkev sv. Blaža, se povsem odpovedalo posvetnemu življenju in živelo le za Boga«. Osrednjo vlogo je prevzela Paisana. Kmalu zatem so si nadele redovniško obleko, vendar niso postavile nikakršnih pravil. Brez zaobljube so se združile v redovno skupnost in prevzele naslov sester, ne pa pravih redovnic. Podobno kot tretjerednice je tudi njih povezovala le sestrsko milost. Na njihovo prošnjo jih je koprski škof Tommaso Contarini (1317–1327) 18. 8. 1318 med slovesno mašo vključil v red sv. Avgušтина. Dodelil jim je pravico do izvolitve opatinje (prva naj bi bila Paisana) in jih razbremenil plačevanja desetnin, ki bi jih morda papež ali njegovi legati pozneje naložili redu. Poleg sestre Paisane (Paysena) so bile navedene še sestre Monossa, Bonetta, Fornovella, Honesta, Beatrice, Prudentia, Maria, Valentina, Gavardina in Crupolosa. Tistega dne so bili v cerkvi in samostanu sv. Blaža prisotni pater Paolo iz Kopra in pater Antonio iz Mantove iz reda dominikancev, pater Petro in pater Octonello iz Trsta iz reda manjših bratov sv. Frančiška, Iacobo de Placentia, generalni vikar koprskega škofa, stolni kanoniki, plemiči in številni meščani. Po letu 1400 naj bi samostan zapadel v težave in bil okoli leta 1460

⁷¹ SI PAK KP 6, a. e. 1368.

⁷² SI PAK KP 6, t. e. 78, a. e. 1469.

opuščen. V prvih mesecih omenjenega leta naj bi kardinal Bessarione opusteli samostan kot beneficij dodelil Giovanniju Zarotttiju, arhidiakonu koprške stolnice. Na prošnjo meščanov se je Zarotti odpovedal omenjenemu beneficiju in 18. 3. 1474 naj bi bila podpisana listina o vrnitvi samostana, v katerega naj bi se naselile prvotne redovnice. Po Naldiniju je bila enoladijska cerkev zelo stara. Imela je kor in pet oltarjev, okrašenih z lesorezi in marmorji. Cerkev je imela veliko relikvij, dragocene oprave in okrasja. Med njimi je posebej omenil monštranco, ki je bila ukradena v neki avstrijski cerkvi leta 1683 in jo je Tommaso Tarsia, prevajalec Beneške republike na turškem dvoru, kupil od nekega Tatara ter jo dve leti zatem podaril cerkvi sv. Blaža. Staro samostansko poslopje naj bi bilo na nekaterih mestih obnovljeno, v zadnjih letih pa so ga povečali z dozidavo samostanske govorilnice.⁷³

Koprski škof Francisco Zeno je ob vizitaciji samostanskega poslopja zapisal, da je samostan reven, da v njem živi 30 redovnic in da jih večina zaradi starosti ne more spoštovati redovnih pravil in zaobljub.⁷⁴ Poleg redovnic so v samostanu živele tudi gojenke; za njihovo prehrano so morali starši letno plačevati po 40 dukatov.⁷⁵

Iz vizitacije z dne 21. 4. 1739 je razvidno, da je škof po opravljeni maši v cerkvi sv. Blaža pregledal vse relikvije, ki so bile razstavljene na oltarju blažene Device grške. Zahteval je, da naredijo seznam vseh relikvij in kopijo pošljejo na škofijo. Vizitiral je cerkev, pregledal cerkveno opremo in dolžnosti maš pri vseh oltarjih, pregledal spovednico, zakristijo z vso cerkveno opremo, govorilnico, in pozdravil opatinjo z zbranimi redovnicami. Po kosilu je začel opravljati razgovore z redovnicami in gojenkami, ki jih je dokončal v naslednjih dneh. Z opatinjo Gabriello Verier je bilo v samostanu še 35 kornih sester, 9 konvers in 16 gojenk, skupno torej 61 stanovalk.⁷⁶ Leta 1745 je bilo v samostanu 34 kornih sester in ena novinka,⁷⁷ leta 1778 pa 32 kornih sester, 12 konvers in 11 gojenk.⁷⁸ 19. 9. 1806 je bilo v samostanu 15 kornih sester in 8 konvers oz. skupno 23 redovnic. Na seznamu samostanu odvzete srebrne in druge dragocene opreme s 3. 4. 1807 je navedenih 18 srebrnih predmetov v skupni teži 18 liber in 6 unč.⁷⁹

Opatinja Maria Agostina Colomban je svoj triletni mandat začela 7. 3. 1804.⁸⁰ Z Napoleonovim odlokom z dne 28. 7. 1806 je bilo predvideno, da samostan sv. Blaža deluje dalje in da se mu priključijo redovnice samostana sv. Klare.⁸¹ Večina klaris ni bila zadovoljna s preselitvijo k avguštinkam niti s spovednikom, ki jim je bil dodeljen. Koprski škof je dovolil, da lahko redovnice nekdanjega klariškega samostana, ki so bile nastanjene pri avguštinkah, nosijo svojo redovno obleko, kar je z odlokom 13. 8. 1809 potrdil tudi prefekt Angelo Calafati.⁸²

Iz gradiva je razvidno, da so v samostan sprejemali gojenke še leta 1809, po preteku drugega triletnega mandata opatinji Marii Agostini Colomban pa so bile redovnice aprila 1810 pisno obveščene, da bodo 5. 5. 1810 volile novo opa-

⁷³ Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis*, str. 168–177.

⁷⁴ *Visitationes Generales - Status Diocesis Justinopolitanae sub Episcopo Francisco Zeno 1660–1680*, str. 90.

⁷⁵ ASDT, ADC, a. e. 246, Visite generali, 27. 10. 1674.

⁷⁶ ASDT, ADC, a. e. 246, Visite generali, Monastero di S. Biagio e S. Chiara, 17. 4. 1739.

⁷⁷ Opatinja je bila 51-letna Maria Gioseffa Marenzi. Trinajst redovnic in novinka je bilo doma iz Kopra, šest je bilo tujk (verjetno z ozemlja pod avstrijsko oblastjo), šest iz Novigrada, tri iz Buj, dve z območja Veneta in po ena iz Tržiča, kraja Caorle in Zadra (ASDT, ADC, a. e. 246, Visite generali, Monache esistenti nel Ven. Monastero di S. Biagio di Capodistria nell'anno 1745).

⁷⁸ ASDT, ADC, a. e. 246, Visite generali, 5. 5. 1778.

⁷⁹ SI PAK KP 6, t. e. 78, a. e. 1469.

⁸⁰ SI PAK KP 6, a. e. 1234.

⁸¹ Bollettino delle leggi del Regno d'Italia, parte II, 28 luglio 1806, str. 809–819.

⁸² ŠAK, KA, a. e. 119.

Cerkev sv. Blaža (foto: Zdenka Bonin, 2017).

tinjo.⁸³ Iz pregledanih virov ni razviden datum dokončne ukinitve samostana, a nekateri avtorji omenjajo leto 1816.⁸⁴ V novembru in decembru 1811 so oblasti redovnicam dovolile, da so se lahko vrnile k svojim družinam.⁸⁵

Servitski samostan Svete Marije

Prve omembe servitov v Istri so že iz 14. stoletja (1322 v Izoli, 1343 v Umagu), vendar so bili serviti stalno navzoči šele od druge polovice 15. stoletja dalje, ko so ustanovili lastne samostane: Koper (1454), Umag (1462), Izola (1473), Rovinj (1486), leta 1598 pa še v Motovunu.⁸⁶

Ustanovitev koprskega servitskega samostana omenja Paolo Naldini. Škofija v Equiliu⁸⁷ je imela v Kopru jurisdikcijo nad majhnim samostanom s cerkvijo, ki je bila posvečena sv. Martinu in Benediktu. Cerkev je upravljal duhovnik z naslovom priorja. Koprski škof Geremia (tudi Jeremia) Pola (1420–1424) je leta 1421 za priorja potrdil Nazarija Marangonija, za njegovega namestnika pa vikarja Almeriga, ki sta bila oba duhovnika koprške škofije, drugemu Nazariju, kanoniku reda sv. Avgušтина pa je dovolil zapustiti priorat. V stari samostanski cerkvi naj bi sicer imel pravico opravljati obrede koprski kapitelj, vendar že Naldini ni mogel ugotoviti, kdaj je omenjena pravica prešla na equilijsko škofijo. Za omenjeni priorat se je potegoval tudi provincial, poznejši general svetega reda servitov, Cristoforo Torniello. Andrea Bono, zadnji equilijski škof, je 25. 1. 1453 ugodil njegovi prošnji in mu podelil priorat samostana sv. Martina, za katerega pa so mu morali plačevati dajatve. Papež Nikolaj V. je 22. 11. 1453 potrdil koncesijo škofa Bona in delegatu za koprskega škofa Gabrieleju de Gabrieli naročil, naj izvrši potrditev. Koprski servitski samostan je bil ustanovljen leta 1453 oz. 1454. Dve leti pozneje so koprski serviti izpeljali redovni provincialni zbor. Poleg številnih redovnikov in uglednih osebnosti se ga je udeležil tudi Torniello. Koprski škof je leta 1457 moral ser-

⁸³ ASDT, ADC, a. e. 245, Monialium S. Clarae ac S. Blasii 1778–1811.

⁸⁴ Pianta di Capodistria di com.^{ne} dell'ill.^{mo} sig.^r Bernardo Malip.^o P.^o agosto MDCXIX disse.^a da Giacomo Fino, str. 17.

⁸⁵ ASDT, ADC, a. e. 245, Monialium S. Clarae ac S. Blasii 1778–1811.

⁸⁶ Pachera, Vescia: *I servi di Maria in Istria*, str. 29.

⁸⁷ Mesto na zahodni jadranski obali, ki je bilo od Benetk oddaljeno okoli 18 milj, je bilo porušeno že v Naldinijevih časih. Na njegovih temeljih je bilo zgrajeno naselje Jesolo.

vitom potrditi veljavnost dodeljenega priorata. O prvih desetletjih samostana je do sedaj malo znanega. Samostan naj bi bil leta 1475 opustošen zaradi epidemije kuge, leta 1484 pa naj bi bilo v samostanu 9 bratov. Ker je bila stara cerkev sv. Martina premajhna, je škof Bartolomeo Assonica (tudi de Sonica, 1503–1529) leta 1521 postavil temeljni kamen za novo. V nekaj letih so končali glavno kapelo in tretjino glavne ladje, preostali del ladje pa je bil končan leta 1581. Cerkev je bila posvečena leta 1606.⁸⁸ Po posvetitvi nove cerkve je bila stara cerkev sv. Martina spremenjena v samostansko kapelo.

Med reformacijo naj bi heretične ideje zalele tudi servitski samostan in 13. 12. 1544 je bil škofu Pietru Paulu Vergeriu skupaj z drugimi krivoverci prijavljen tudi servit fra Giovannangelo kot sodomit. O nepravilnostih v samostanu so 17. 2. 1580 obvestili tudi veronskega škofa Agostina Valierja. Sporočeno mu je bilo, da naj bi samostan skoraj propadel, ker so nekateri bratje slabo upravljali premoženje. Ti naj bi prodajali cerkveno srebrnino, samostansko premoženje in celo nepremično premoženje.⁸⁹ Cerkev sv. Marije je imela tri oltarje, in sicer oltar sv. Martina, oltar sv. Marije in sv. Zakramenta.⁹⁰

Serviti, ki so večino svojega delovanja posvečali marijanskim pobožnostim, so bili priljubljeni pridigarji. Med štiridesetdnevni postom so imeli (verjetno) vsake 4 do 5 let dolžnost opravljati pridige.⁹¹

Beneška republika je med letoma 1766 in 1768 sprejela številne zakone o disciplini in ekonomskem stanju samostanov. Med drugim je bilo sklenjeno, da morajo biti vsi stanovalci v samostanih rojeni v beneški državi in naj ukinejo vse samostane z nezadostnimi dohodki za preživljanje in z manj kot 12 člani. Čeprav so v to skupino sodili vsi istrski samostani (koprski, izolski, motovunski in umaški ter rovinjski špital), pa ti tedaj niso bili ukinjeni. Beneška republika je zatem z dekretom z dne 3. 9. 1772 razpustila vse verske redove na svojem teritoriju. Kljub dekretu pa razpustitev ni bila takojšnja. Leta 1777 so bili v Kopru še štirje serviti, leta 1781 pa dva: p. Angelo Visintini in f. Filippo Variani.⁹²

Ustanovitelj koprskega servitskega samostana Christoforo Tornielli (SI PAK KP 299, t. e. 19, str. 196).

⁸⁸ Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*, str. 129–131.

⁸⁹ Pachera, Vescia: *I servi di Maria in Istria*, str. 44–45; Lavrič: *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera o koprski škofiji iz leta 1579*, str. 53–54.

⁹⁰ Lavrič: *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera o koprski škofiji iz leta 1579*, str. 75–76.

⁹¹ Pachera, Vescia: *I servi di Maria in Istria*, str. 63.

⁹² Prav tam, str. 30–33.

Samostan je bil z dekretom ukinjen leta 1792. Njegovo premoženje je maja 1793 popisal ekonom in upravnik samostana Andrea Pellegrini. Samostan je imel 2819 lir in 11 soldov prihodkov na leto in 1237 lir stroškov. Skoraj polovico prihodkov so predstavljali dohodki od zemlje, vina in žita, po 18 odstotkov prihodkov so dobili od najemnin 11 hiš in livelov, 17 odstotkov pa od soli, ki so jo pridobili na 50 kavedinih. Skoraj 45 odstotkov vseh stroškov so imeli s 370 mašami, 14 odstotkov denarja so porabili za delo v solinah, 13 odstotkov za nakup voska, vina in hostij ter 12 odstotkov za plačilo strežnika.⁹³

Ob ukinitvi samostana je Francesco del Tacco zaprosil beneški Senat, da bi v poslopje nekdanjega samostana preselili špital sv. Nazarija. Kljub pritrdilnemu odgovoru se je v stavbo najprej naselila vojaška bolnišnica, v cerkvi pa je bil začasen zapor za kriminalce.⁹⁴ Obnovitvena dela za omenjeno zdravstveno dejavnost, vredna 1777 lir, so zaupali mojstru Giovanniju Filippiniju. Opremili so okoli 60 ležišč, sobo za lekarno in skladišče za spravilo orožja in stvari vojakov, ki so bili na zdravljenju. Leta 1801 se je zmogljivost povečala na 300 ležišč.⁹⁵

Čeprav je bilo samostansko poslopje prilagojeno zdravstveni dejavnosti, pa je cerkev ostala enaka vse do konca delovanja bratovščine blažene Device servitov. Stolni kapitelj je leta 1806 zahteval, naj v stolnico prenesejo nekaj opreme iz servitske cerkve. Tja so prenesli podobo Pietà, dva marmorna oltarja, telo svetega Inocenca, zvonove in sliko apostolov Petra in Pavla, ki je bila ponovno preslikana. Cerkev je bila potem leta 1850 spremenjena v skladišče, nekdanjo cerkev sv. Martina pa so še do konca šestdesetih let 20. stoletja v porodnišnici uporabljali za mrtvašnico.⁹⁶

Leta 1810 je bil v nekdanje poslopje servitskega samostana preseljen špital sv. Nazarija iz prostorov na Mudi.⁹⁷ Špital je leta 1821 dobil status javne mestne ustanove, z odlokom notranjega ministrstva z dne 16. 8. 1859 pa je bila potrjena t. i. mestna bolnišnica, ki je bila ustanovljena kot deželna bolnišnica (*Ospedale civico provinciale*).⁹⁸

Tretjeredniški samostan Svetega Gregorja

Red tretjerednikov sv. Frančiška se je razvil iz posameznih skupin svetih (sekulariziranih) članov tretjega reda, osnovanih leta 1221, ki so živeli puščavsko življenje v eremitažah in pozneje v hospicijih. Skupine so postopno zaživele skupno samostansko življenje in izražale tendenco oblikovanja nove redovniške formacije (reda). Proces se je začel na začetku 14. stoletja, v 15. stoletju pa je že sledila legalizacija regionalnih kongregacij. Leto 1500 velja kot ustanovno leto samostanskega tretjega reda (*tertio ordo regularis S. Francisci de poenitentia*), saj so dotedanji *fratres de poenitentia*, ki so uživali le nekatere papeževe privilegije, dobili tako kot redovniki drugih redov pravico dajanja svečanih zaobljub. Njihovo glavno pravilo (regulo) jim je 17. 8. 1289 predpisal že papež Nikolaj IV. in jim svetoval, naj bodo njihovi vizitatorji in duhovni učitelji iz reda manjših bratov sv. Frančiška. Kljub temu red ni bil enoten niti v organizacijskem smislu niti glede oblačil in drugih podrobnosti. Šele leta 1586 je papežu Sikstu V. uspelo vzpostaviti dokončno samostojnost reda. Z bulo je tretjerednikom dal pravico do volitev svojih starešin, vizitacije pa naj bi na 4 leta opravljali minoriti (generalni minister). Italijanska kongregacija (ustanovljena 1447 oz. 1467) je

⁹³ SI PAK KP 6, IX. skupina, a. e. 1387.

⁹⁴ Darovec: Oris zgodovine zdravstva v Kopru, str. 265.

⁹⁵ Pachera, Vescia: *I servi di Maria in Istria*, str. 62.

⁹⁶ Prav tam, str. 62–63.

⁹⁷ Cigui: *Alcuni aspetti dell'organizzazione sanitaria in Istria durante la dominazione Francese (1806–1813)*, str. 226.

⁹⁸ Darovec: Oris zgodovine zdravstva v Kopru, str. 267.

postopno postala glavna kongregacija v Evropi. V Italiji se je razvilo 13 provinc; najmočnejše med njimi so bile v Lombardiji, Toskani in Umbriji. Beneška republika je bila posebna provinca, dalmatinsko-istrska provinca pa je bila italijanski kongregaciji pridružena leta 1602.⁹⁹ Zаметke poznejše dalmatinsko-istrske tretjeredniške province je mogoče iskati v skupinah eremitov, ki so od 13. stoletja dalje živlele ob dalmatinski obali (npr. ok. Zadra). Okoli zadrške kolonije naj bi se pozneje organizirala redovna provinca. V literaturi se kot prelomnica omenja gradnja tretjeredniškega samostana sv. Ivana v Zadru leta 1439. V 15. stoletju so se zadrski tretjeredniki začeli širiti proti jugu in severu. Omeniti velja nekaj samostanov, ki so jih ustanovili: npr. na Cresu leta 1463, v Kopru 1467, na Krku 1468, v Vižinadi 1536 in Novigradu 1727.¹⁰⁰

Nastanek tretjeredniškega samostana v Kopru je povezan z donacijo posesti. 26. 2. 1467 je namreč Francesco de Spelatis, Odoricov sin, Martinu iz Zadra, redovniku tretjega reda manjših bratov sv. Frančiška, podaril hišo z vrtom in zemljiščem v predelu Bošadrage blizu cerkve sv. Andreja z večno ustanovo opravljanja tedenske maše po njegovi smrti v omenjeni cerkvi. Donacijo je Francesco de Spelatis potrdil s kirografom, izdanim 12. 9. 1468 v Benetkah. V njem je na prošnjo fra Martina navedel, da Francescovi dediči ne smejo darovane posesti zahtevati nazaj, prav tako pa je redovniki ne smejo vrniti njim ali komu drugemu.¹⁰¹

Na podarjeni posesti si je redovnik Martin uredil domovanje, leta 1478 pa je od papeža Siksta IV. pridobil dovoljenje, da na tem mestu ali na lastnini, ki mu jo je zapustila sestra Lucija, vdova pok. Joannesa de Corbauia, sicer redovnica tretjega reda sv. Frančiška, zgradi cerkev sv. Marije Magdalene. Redovnica je fra Martinu in njegovim naslednikom posest zapustila leta 1474 z dolžnostjo, da mora opravljati maše pri sv. Gregorju in namesto nje obiskati cerkev sv. Petra in Pavla v Rimu.¹⁰² Fra Martin naj bi po vzoru svojih sobratov (npr. fra Mihovila na Prviću pri Šibeniku in pozneje fra Mateja Bošnjaka na Rabu) zemljišče za izgradnjo cerkve formalno podaril kanonikom lateranske bazilike v Rimu; cerkev bi s to odobritvijo pridobila vse ugodnosti, ki jih je imela rimska bazilika. Fra Martin je za pridobitev tega privilegija verjetno potoval v Rim in hkrati izpolnil obveznost do redovnice Lucije. Dovoljenje je dobil avgusta 1478, kar dokazuje, da cerkev sv. Marije Magdalene ni bila zgrajena pred letom 1478. Fra Martin naj bi se leta 1486 udeležil provincialnega kapitlja v Glavotoku na Krku, na katerem naj bi bil izbran za starešino province. Zaradi pomanjkljivo ohranjenega gradiva ni povsem znano, kje naj bi fra Martin živel. Iz prepisov dokumentov iz koprškega škofijskega arhiva, ki jih je naredil Angelo Marsich, je mogoče sklepati, da je 24. 8. 1489 živel v Kopru v eremitaži, omenjen je bil tudi v dokumentu z dne 7. 10. 1493, medtem ko 15. 4. 1494 naj ne bi bil več živ.¹⁰³ Ker so koprski observanti imeli svojo posest neposredno ob tretjerednikih v predelu Bošedrage, je med redovniki prišlo do sporov. Iz dokumenta, ki ga je 7. 9. 1494 napisal koprski notar Lodovicus de Mazuchis, je razvidno, da se je fra Stephano Arbense (Štefan iz Raba)¹⁰⁴ kot gvardijan in upravnik koprške cerkve sv. Marije Magdalene v sporu obrnil tudi na papeža Aleksandra VI. Ta je z brevom, ki ga je poslal krškemu škofu, potrdil, da je cerkev sv. Marije Magdalene upravljal pokojni gvardijan fra Martin in izobčil vse, ki so si po Martinovi smrti prilastili ali imeli samostansko

⁹⁹ Štefanić: Glagoljaši u Kopru g. 1467–1806, str. 205–206. Primerjaj tudi Žitko: Glagoljaški samostan v Kopru, str. 524–525.

¹⁰⁰ Štefanić: Glagoljaši u Kopru g. 1467–1806, str. 207–217; Žitko: Glagoljaški samostan v Kopru, str. 525–526.

¹⁰¹ SI PAK KP 6, t. e. 14, a. e. 1244, str. 1–4.

¹⁰² SI PAK KP 6, t. e. 14, a. e. 1244, str. 8.

¹⁰³ Štefanić: Glagoljaši u Kopru g. 1467–1806, str. 218–219.

¹⁰⁴ Verjetno fra Stjepan Belić.

Prim. Štefanić: Glagoljaši u Kopru g. 1467–1806, str. 222.

lastnino. Krški škof je imenoval Dominica, sina pok. Maura, sicer krškega arhidakona, da izvrši papeževa določila. Koprski notar je z dovoljenjem škofa Jacoba Valaressa prebral papežovo določilo o izobčenju v koprski stolnici in cerkvi sv. Frančiška, verodostojnost dokumenta pa je 2. 12. 1494 potrdil tudi koprski podestat Nicolò Contareno.¹⁰⁵ Štefanić meni, da je temu dogodku botrovalo srečno naključje, da se je v tistem trenutku v Kopru nahajal fra Gabriel, komisar generalnega reda dalmatinske province, ki je novega gvardijana opozoril na dokument s 23. 4. 1494 in na papeža naslovljeno pritožbo verjetno tudi sam odnesel v Rim.¹⁰⁶

Tretjeredniki naj bi blizu vrat v Bošedragi imeli tudi vrt, ki sta jim ga odstopila koprski kapitelj in škofija. Ko je Antonio Almerigotti leta 1492 Bernardinu z Raba, vikarju koprskih observantov (v mesto so prišli ok. 1460), zapustil zemljišče blizu cerkve sv. Andreja za postavitev nove cerkve, je zaradi utesnenosti prišlo do nesoglasij med tretjeredniki in observanti,¹⁰⁷ ki so se še povečali po smrti fra Martina leta 1494. Leta 1505 je škof Bartolomeo Assonica dal observantom cerkev sv. Andreja, tretjeredniki pa so jim morali prepustiti vrt in se vrniti k sv. Mariji Magdaleni.¹⁰⁸ Nesoglasja so se nadaljevala vse do leta 1524 oz. dejansko do leta 1530, ko sta redova dokončno zamenjala dele posesti in zažive-la vsak v svojem predelu mesta.

Iz dokumenta, napisanega v Zadru 20. 4. 1524, je razvidno, da je duhovnik fra Antonio, generalni minister dalmatinske province, pooblastil fra Petra iz Zadra, gvardijana koprškega tretjeredniškega samostana sv. Marije Magdalene, in beneškega patricija Federica Contarena (tudi Contarini), da izpeljeta zamenjavo delov posesti med manjšimi brati tretjeredniki in manjšimi brati observanti iz samostana sv. Marije Angelske. Observanti naj bi tretjerednikom odstopili cerkev sv. Gregorja z vso posestjo, ki so jo tedaj še vedno imele v lasti redovnice sv. Križa iz Benetk, tretjeredniki pa naj bi observantom odstopili svoj samostan. Po opravljeni zamenjavi naj bi tretjeredniki od redovnic prejeli cerkev sv. Gregorja z vso pripadajočo posestjo.¹⁰⁹ 5. 5. 1525 je koprski notar Francesco Brati v poslopju samostana sv. Ane napisal dokument o zamenjavi delov posesti. Sklep o tem so sprejeli na kapitlju, na katerem so sodelovali upravnik observantskega samostana Alvise Grisoni, gvardijan fra Cherubino iz Kotorja, fra Ambrosio in fra Gratiano iz Pirana, fra Lorenzo iz Kotorja, fra Girolamo iz Kopra in drugi redovniki, iz tretjeredniškega samostana sv. Marije Magdalene pa so bili prisotni gvardijan fra Pietro in fra Benedetto, oba iz Zadra ter upravnika Christoforo Sereni in Pietro Verzi. Gvardijan in upravnik observantskega samostana sta obljubila, da bodo cerkev s pokopališčem sv. Gregorja v predelu Musella skupaj z vso posestjo v mestu in na teritoriju izročili fra Pietru in Benedettu, predstavnikoma tretjerednikov. Za omenjeno cerkev sv. Gregorja so morali observanti letno koprskemu škofu plačevati 40 malih denarjev. Tretjeredniki pa bodo morali redovnicam sv. Križa iz Benetk letno plačevati po 4 dukate, pri čemer naj jim observanti pomagajo in jim vsako leto v ta namen dajo pol dukata. V zameno za cerkev sv. Gregorja so tretjeredniki observantom obljubili, da jim bodo izročili hišo z dvoriščem in cerkev sv. Marije Magdalene z vso pripadajočo posestjo razen oltarne slike in cerkvenega zvona, ki so ju tretjeredniki pridržali zase. Čeprav so morali tretjeredniki lateranskemu kolegiju vsako leto za cerkev Marije Magdalene plačevati dolg, so bili observanti tega plačila oproščeni. Observanti so v zameno za to obljubili, da bodo tretjerednikom dali zadostno količino kamenja, apna, lesa, železa in kop, da bodo

¹⁰⁵ SI PAK KP 6, t. e. 14, a. e. 1237, str. 20r–21v.

¹⁰⁶ Štefanić: Glagoljaši u Kopru g. 1467–1806, str. 221–222.

¹⁰⁷ Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*, str. 143.

¹⁰⁸ Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*, str. 141; Luglio: *L'antico vescovado giustinopolitano*, str. 114.

¹⁰⁹ SI PAK KP 6, t. e. 14, a. e. 1237, str. 5r–6r.

lahko naredili zid. Za poznejšo ureditev prepisa posesti bodo morali poskrbeti tretjeredniki in urediti vse potrebno z lateranskim kolegijem.¹¹⁰ Fra Peter, gvardijan koprskega tretjeredniškega samostana sv. Marije Magdalene, je 16. 6. 1526 v Benetkah sklenil sporazum s Francescom Zenarom, priorjem priorata sv. Gregorja o prenosu lastništva cerkve sv. Gregorja. Prior Francesco Zenaro je z dokumentom z dne 27. 6. 1526 dal gvardijanu fra Pietru za naslednja tri leta v najem vso posest priorata sv. Gregorja v Kopru za letno najemnino 3 dukatov. Triletna najemnina v višini 9 dukatov je bila plačana ob sklenitvi sporazuma. Po preteku treh let se je pater Bernardino de Senis iz reda manjših bratov observantov sv. Frančiška v imenu priorja Francisca Zenara s sklenitvijo dogovora v piranski cerkvi sv. Petra 3. 6. 1529 odrekel prioratu sv. Gregorja v korist koprskih tretjerednikov. Dokument je 7. 5. 1530 potrdil tudi piranski podestat Hieronimo Zane in 19. 7. 1530 so fra Benedictu iz Zadra, gvardijanu koprskega samostana sv. Marije Magdalene, predali lastništvo nad posestjo nekdanjega priorata sv. Gregorja blizu vrat sv. Martina. Slovesno umestitev je opravil fra Christophoro iz Krka, gvardijan observantskega samostana sv. Marije Angelske.¹¹¹

Zaradi pomanjkljivo ohranjenega arhivskega gradiva je težko rekonstruirati preselitev redovnikov in izgradnjo samostanskega kompleksa. Selitev tretjerednikov v predel Musella je izvedel fra Benedict iz Zadra,¹¹² sicer naslednik fra Petra iz Zadra. Prva obnovitvena dela naj bi potekala leta 1604, ko je zgradba dobila videz samostana z dvoriščem in cisterno (vodnjakom) v sredini.¹¹³ Iz prepisov testamentarnih in drugih volil je razvidno, da so posamezni meščani tretjerednikom v zameno za opravljanje večnih maš zapustili del posesti. Tako jim je leta 1545 Isabella, vdova Zuannea Barba iz Motovuna, zapustila volilo, da so njeni dediči dolžni vsakokratnemu gvardijanu darovati modij soli. Duhovnik Gregorio Radanovich iz Tara jim je leta 1606 zapustil hišo v predelu vrat sv. Petra,¹¹⁴ Lucrezia, vdova Andrea Manziolia, pa jim je s testamentom z dne 16. 6. 1631 zapustila svoj del hiše, ki pa ga bo samostan lahko prevzel šele po smrti njene sestre Elene. Leta 1649 so od Elene Gravisi prejeli hišo v Kopru, Nicolosa Vergerio jim je 1678 zapustila dva livela, duhovnik Benedetto Fogarino 1678 vrt v Kopru, Bastiana Marsizza iz Dekanov pa leta 1703 dve njivi.¹¹⁵ Kar nekaj dobrotnikov jim je za opravljanje zadušnic zapustilo prihodke od livelov.¹¹⁶

Agostino Valier je ob vizitaciji samostanske cerkve leta 1580 navedel pet oltarjev, a je izpostavil le oltarja sv. Gregorja in sv. Lucije.¹¹⁷ Po zapisih Naldinija naj bi bila cerkev najmanjša med vsemi ubožnimi redovi, vendar naj bi imela sedem oltarjev. Nad glavnimi vrati naj bi bil kor, kjer naj bi obrede podobno kot maše pri oltarju opravljali v t. i. ilirskem jeziku (*lingua illirica*). V poslopju blizu cerkve so uredili samostan, ki so ga z dodajanjem stavb v neposredni bližini razširili. Obsegal naj bi majhno samostansko dvorišče z dormitorijem, delavnicami in vrtovi, kar je bilo dovolj za srednje veliko samostansko družino. Za redovnike je veljalo, da so morali, tudi če niso bili po rojstvu Dalmatinci, znati slovanski jezik, saj so ga uporabljali pri spovedi slovanskega prebivalstva, ki je živelo v

¹¹⁰ SI PAK KP 6, t. e. 14, a. e. 1244, str. 5r–5v.

¹¹¹ SI PAK KP 6, t. e. 14, a. e. 1237, str. 6r–13r.

¹¹² V dokumentu s l. 1. 1545 je naveden kot fra Benedeto Crovatis (SI PAK KP 6, t. e. 14, a. e. 1240, str. 1), Štefanić pa ga imenuje fra Benedikt Hrvatinić Zadranić (Štefanić: Glagoljaši u Kopru g. 1467–1806, str. 224).

Žitko omenja, da naj bi bil Benedikt naslednik fra Filipa (Žitko: Glagoljaški samostan v Kopru, str. 527), kar pa je malo verjetno, saj ga Štefanić leta 1528 navaja kot starešino province (Štefanić: Glagoljaši u Kopru g. 1467–1806, str. 223).

¹¹³ Štefanić: Glagoljaši u Kopru g. 1467–1806, str. 225, 228.

¹¹⁴ SI PAK KP 6, t. e. 14, a. e. 1240, str. 2v.

¹¹⁵ SI PAK KP 6, t. e. 14, a. e. 1240, str. 1r–6v.

¹¹⁶ SI PAK KP 6, t. e. 14, a. e. 1240, str. 7r–18v.

¹¹⁷ Lavrič: Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera o koprski škofiji iz leta 1579, str. 74–75.

mestu ali na podeželju in za dalmatinske vojake, ki so bili v službi na galejah, ki so varovale Jadransko morje.¹¹⁸

Čeprav naj bi bil samostan skromnih dimenzij, so ga večkrat popravljali in dograjevali. Leta 1720 so redovniki na osnovi prošnje Cristofora Vittoria za izgradnjo zidu (svojo lastnino je imel pri samostanu) na kapitlju sklenili, da mu dovolijo izgradnjo zidu in si hkrati ogradijo samostansko pokopališče.¹¹⁹ 2. 6. 1723 je Giuseppe Bonagente, komisar reda in generalni vizitator dovolil, da lahko iz zapuščine fra Giovannia Dobrilovicha popravijo samostansko poslopje. Za popravilo hiše in sob na severni strani poslopja so imeli 895,7 lire stroškov.¹²⁰ 1728. so kupili nove orgle,¹²¹ 10. 6. 1729 pa jim je komisar Dobrilovich ob vizitaciji izdal dovoljenje za porabo denarja za popravilo nekaj samostanskih sob.¹²² Tretjeredniki so prošnjo za pomoč naslovili tudi na bratovščino sv. Antona opata in bratovščinski kapitelj jim je 1734. odobril 30 dukatov pomoči.¹²³ V knjigi izdatkov so natančno navedene vsote, ki so jih bratje imeli za nakup materiala za zidarska dela, za deske, železo in drug gradbeni material med letoma 1729 in 1737 ter mojstri, ki so opravljali posamezna dela. Leta 1744 in 1745 so se lotili izgradnje zidu pri vrtu (porabili so 1552 lir),¹²⁴ 1751 in 1752 pa izgradnje stopnišča z železno kolonado. Za železo, les, mojstre in drug gradbeni material so skupno porabili ok. 794 lir.¹²⁵ Leta 1755 so popravljali podboje pri vratih in balkon in ladjarju Mattiji Bonacichu iz Milne na Braču naročili, da jim izdelke dostavi v Koper. Ker kakovost kamnoseških izdelkov ni odgovarjala naročenim, so z lastnikom ladje prišli v spor.¹²⁶ 23. 5. 1756 je gvardijan Gaetano Ciani sklenil dogovor z mojstrom Giacomom Schappa (tudi Chapis) iz Furlanije za izgradnjo dela samostanskega poslopja na jugovzhodnem delu. Mojster bi za dan dela prejel 3 lire in 5 soldov, drugi mojstri pa po 2 liri in 15 soldov na dan. Zagotovljeno bi imeli tudi hrano in vino. Z gradbenimi deli so nadaljevali tudi leta 1759.¹²⁷

Samostansko premoženje in stanovalce je že 15. 4. 1806 popisal Antonio Solveni. Pet redovnikov (trije duhovniki, po en klerik in laik) je bilo tedaj že naseljenih v špitalu sv. Nazarija. Iz samostanskega poslopja in cerkve so del premičnin prenesli v špital, večino pa v hišo Giacoma Mainarda in skladišče grofov Borisi. Solveni je v prisotnosti sindika Francesca Ingaldea de Gavarda, gvardijana Gabriela Valenticha in vikarja Luigia Moschinia popisal vse premičnine (skromno pohištvo), obleke in denar, ki so jih redovniki imeli v špitalu v skupni vrednosti 1870 lir in 10 soldov, 16 srebrnih predmetov, vse livele z njihovimi letnimi prihodki v skupni vrednosti 897 lir in 6 soldov, ki so bili ocenjeni na dejansko vrednost 14.955 lir, in njivo na Tribanu. Popisal je še cerkveno opremo, pohištvo, posodo, sode, oltarne in druge slike, hrano, dele oltarjev in dva zvonova. Hrano so smeli redovniki porabiti za lastno prehrano, vse drugo pa so zapečatili.¹²⁸

Iz dokončnega popisa z dne 27. 6. 1806, je razvidno, da je bilo v samostanu 5 redovnikov. Premično samostansko premoženje je bilo ocenjeno na 5829 milanskih lir, od tega srebrnina v skupni teži 40 liber in 6 unč na 3240 milanskih lir.¹²⁹ Na seznamu so popisane samostanske premičnine in cerkvena

¹¹⁸ Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*, str. 144–145; Žitko: *Glagoljaški samostan v Kopru*, str. 527.

¹¹⁹ SI PAK KP 6, t. e. 14, a. e. 1245.

¹²⁰ SI PAK KP 6, t. e. 15, a. e. 1253, str. 16.

¹²¹ Štefanić: *Glagoljaši u Kopru* g. 1467–1806, str. 226.

¹²² SI PAK KP 6, t. e. 15, a. e. 1253.

¹²³ SI PAK KP 6, a. e. 1454, 226; SI PAK KP 6, t. e. 15, a. e. 1253, str. 76–77.

¹²⁴ SI PAK KP 6, t. e. 15, a. e. 1253, str. 5r–10v.

¹²⁵ SI PAK KP 6, t. e. 15, a. e. 1253, str. 1r–4v, 10v–12v.

¹²⁶ SI PAK KP 6, t. e. 15, a. e. 1253, str. 32.

¹²⁷ SI PAK KP 6, t. e. 15, a. e. 1254a, Libro della Fabrica del Convento si S. Gregorio di Capodistria.

¹²⁸ SI PAK KP 6, t. e. 15, a. e. 1254b.

¹²⁹ SI PAK KP 12, Urad domen Koper 1807–1878, t. e. 117, a. e. 203.

oprema. Med njimi je npr. navedenih devet slik majhne vrednosti (ocenjene na 8 milanskih lir), tri oltarne slike (15 milanskih lir), šest balustrad za oltarje (8 milanskih lir), ostanke štirih lesenih oltarjev in dveh spovednic (64 milanskih lir), orgelske piščali (50 milanskih lir), 5 medeninastih svetil (51 milanskih lir), 22 medeninastih svečnikov (165,5 milanske lire), vosek (660 milanskih lir) in zvonova (500 milanskih lir).¹³⁰

Observantski samostan Svete Ane

Naldini omenja, da naj bi observanti ob prihodu v Koper blizu vrat v Bošadragi postavili cerkvico Blažene Device Marije, septembra leta 1492 pa jim je zemljo v Bošadragi za izgradnjo nove cerkve in samostana podaril Antonio Almerigotti. Mejila je na vrt,¹³¹ ki sta ga imela v lasti škofija in kapitelj, in na cerkev, posvečeno apostolu Andreju, ki jo je imela bratovščina sv. Andreja kot oratorij. Škof Jernej de Sonica (Bartholomei de Asonia, tudi Assonica; 1503–1529) je observantom 1505 dodelil cerkev sv. Andreja skupaj s pokopališčem pod pogojem, da v na novo zgrajeni cerkvi posvetijo oltar sv. Andreju v dobro istoimenske bratovščine, tretjeredniki pa so jim morali odstopiti tudi vrt. Na tem ozemlju so nato observanti v naslednjih letih zgradili novo cerkev in samostan.¹³² Cerkev sv. Ane naj bi bila končana pozimi leta 1513, današnja (je večja) pa leta 1627.¹³³ Leta 1513 so v cerkev postavili poliptih Cime de Conegliana, ki je bil v času druge svetovne vojne odpeljan v Italijo, kjer se nahaja še danes.

Koprski samostan sv. Ane je skupaj s pi-ranskim samostanom sv. Bernardina pripadal vikariji, od leta 1517 pa dalmatinski provinci sv.

Del križnega hodnika nekdanjega samostana sv. Gregorja (ZVDK Piran, fototeka).

¹³⁰ SI PAK KP 12, t. e. 117, a. e. 203, Inventario e Stima, XXI-II.

¹³¹ Zemljišče je bilo že prej dodeljeno tretjerednikom, ki so si pred letom 1470 na tem mestu zgradili cerkev sv. Marije Magdalene. Po naselitvi observantov na to območje pa so jim tretjeredniki morali najprej prepustiti vrt, leta 1530 pa še cerkev. V zameno za cerkev sv. Marije Magdalene so od observantov dobili cerkev sv. Gregorja (skupaj s hospicem in pokopališčem so jo imele v lasti frančiškanke sv. Križa iz Benetk, ki so jo odstopile observantom) in se preselili v predel Zubenaga (Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*, str. 141–144).

¹³² Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*, 140–144; primerjaj Luglio: *L'antico vescovado giustinopolitano*, str. 109 in 114.

¹³³ Sennio: *La chiesa ed il convento di S. Anna in Capodistria: un museo d'arte*, str. 7.

Študentski dom in kulturni center Rotunda
(foto: Zdenka Bonin, 2015).

Hieronima.¹³⁴ V času protestantizma med observanti ni zabeleženih prehodov k protestantom ali morebitna naklonjenost njihovim idejam. Bona-ventura iz Zadra, gvardijan sv. Ane, naj bi celo bil tisti, ki je koprskega škofa Pietra Paola Vergeria leta 1544 prijavil pristojnim oblastem.¹³⁵

Cerkev sv. Ane je leta 1580 imela sedem oltarjev: oltar sv. Ane, sv. Marije, brezmadežnega spočetja, Jezusovega imena, sv. Lucije, sv. Križa in sv. Andreja. Dva od njih naj bi bila bratovščinska (oltar Brezmadežne in sv. Jezusovega imena),¹³⁶ medtem ko pri opisu oltarja sv. Andreja ni zapisano, da je bratovščinski. Po Valierevih podatkih je bila bratovščina nova,¹³⁷ vanjo so bili vključeni ribiči in ni imela dolžnikov.¹³⁸

Samostansko poslopje naj bi povečali leta 1627. Samostan, ki je preživel ukinjanje samostanov v obdobju francoske oblasti,¹³⁹ je svojo namembnost obdržal vse do konca druge svetovne vojne.

Kapucinski samostan Sv. Marte in Sv. Magdalene

Najmočnejša nova redova, ki sta izšla iz protireformacije in katoliške preнове, sta bila redova jezuitov in kapucinov. Začetek kapucinov, reformne veje v redu sv. Frančiška Asiškega, je bil

¹³⁴ Škofljanec: *Observanti province sv. Križa in slovenske pokrajine od konca 15. do srede 18. stoletja*, str. 51.

¹³⁵ Škofljanec: *Observanti province sv. Križa in slovenske pokrajine od konca 15. do srede 18. stoletja*, str. 55–56.

¹³⁶ Lavrič: *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera o koprski škofiji iz leta 1579*, str. 69.

¹³⁷ Upoštevajoč ta podatek, bi bila lahko ustanovljena (največ nekaj let) pred letom 1580. Če Valiereva omemba velja, je možno, da je bila starejša bratovščina razpuščena oz. je propadla in je bila v tem obdobju ponovno ustanovljena.

Več o bratovščini sv. Andreja glej v Bonin: *Bratovščine v severozahodni Istri v obdobju Beneške republike*, str. 235–251.

¹³⁸ Lavrič: *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera o koprski škofiji iz leta 1579*, str. 134.

¹³⁹ Samostanu naj bi bila priključena piranski samostan sv. Bernardina in samostan sv. Ane iz Poreča (Bollettino delle leggi del Regno d'Italia, 1806, št. 2, str. 819). Ker v dokumentih o združitvah samostanov, ki jih hrani Pokrajinski arhiv Koper, observantski samostan v Poreču ni naveden, obstaja možnost, da je navedba v uradnem listu napačna. V Poreču sta bila tako ukinjena minoritski samostan sv. Frančiška (ta je bil priključen piranskemu minoritskemu samostanu) in špital sv. Marije Angelske, ki so ga imeli dominikanci (SI PAK KP 6, t. e. 78, a. e. 1469, Elenco degli Individui Religiosi Sacerdoti e Laici esistenti negli sotto descritti Conventi..., Decreto 8. Giugno 1805).

Matteo de Bascio. Red je papež potrdil leta 1528 in ob koncu 16. stoletja se je močno razširil po vsej Evropi. Kapucini so se že od začetka posvetili pridiganju, pozneje pa tudi spovedovanju in so s poživljanjem ljudskih pobožnosti močno vplivali na vernost ljudi.¹⁴⁰

Ustanovitev samostana sv. Marte in sv. Magdalene v Kopru je povezana s številnimi kugami, ki so v 16. stoletju razsajale v mestu. Katastrofalna kuga, ki je leta 1573 pustošila po Kopru, je vzpodbudila prebivalstvo, da je na Veliki svet naslovilo prošnjo po postavitvi oltarja, ki bi bil posvečen omenjenima svetnicama. Ker je kuga v mestu razsajala tudi leta 1578, se je mesto s soglasjem škofa zavezalo namesto votivnega oltarja zgraditi cerkev in samostan, v katerem naj bi bil red manjših bratov kapucinov.¹⁴¹ Čeprav sta koprski podestat in Veliki svet že 7. 10. 1611 naslovila prošnjo za ustanovitev kapucinskega samostana, odposlanci prošnje niso posredovali dožu. 26. 4. 1620 so na zasedanju Velikega sveta pooblastili odposlanca Innocenta del Bella, da dožu prenese prošnjo za ustanovitev samostana, a se je zadeva zavlekla skoraj za eno leto. Pismo o ustanovitvi samostana je bilo posredovano kapucinskemu provincialnemu kapitlju v Benetkah. Prošnja je bila potrjena na zasedanju kapitlja 8. 1. 1621 v Veroni in preko odposlanca naslovljena tudi na državno oblast. Dož Antonio Priolo je 27. 7. 1621 dal dovoljenje za ustanovitev kapucinskega samostana, Veliki svet pa je 13. avgusta izvolil 5 meščanov, ki naj bi poskrbeli za njegovo izgradnjo. Izbrani so bili Pietro Pola, Gian Battista Zarotti, Gian Francesco Gavardo, Piero de Valle in Michele Bonzi, ki je imenovanje odklonil; zamenjal ga je Bortolo Paulazzi. Sindiki so zaprosili provincialnega ministra, naj s patri kapucini pridejo v mesto in izberejo lokacijo samostanskega poslopja. S posebno ladjo, ki je bila iz Kopra poslana v Benetke po predstavnike kapucinov, so 23. 8. 1621 iz Benetk odpotovali provincialni minister p. Vettore iz Vidma, gvardijan beneškega samostana p. Girolamo iz Benetk, gvardijan samostana v Padovi p. Girolamo iz Benetk in štirje redovniki. Poleg njih sta po kopnem prišla še Koprčan p. Marco Belli in pridigar p. Nicolò iz Benetk. Redovniki so za mesto postavitve samostana izbrali predel vrat sv. Petra. 28. avgusta istega leta so se na zasedanju Velikega sveta dogovorili o nakupu zemljišča, ki je bilo ocenjeno na 1300 ducatov. Del kupnine so pokrili z zapuščino Francesca Boronzinija, del pa s polovico čistih prihodkov *Monte di Pietà*; od 1. 5. 1620 do 15. 6. 1621 je imela 6836 lir dobička, za samostan je bilo danih 3418 lir in 10 malih denarjev.¹⁴² Pri položitvi temeljnega kamna in posvetitvi križa (29. avgusta) je sodelovala večina koprskega prebivalstva. V stolni cerkvi je pri jutranji maši pridigal p. Nicolò iz Benetk, pred popoldansko slovesnostjo, ki jo je vodil škof Girolamo Rusca, je imel krajšo pridigo p. Marco Belli. Škof je v katedrali blagoslovil obredni križ, ki so ga kapucini s še dvajsetimi v Velikem svetu izbranimi meščani v svečani procesiji nesli do izbranega kraja in ga postavili. Po blagoslovitvi temeljnega kamna se je nobil v imenu mesta zahvalil kapucinom za prihod v mesto, drugi iz družine Bruni (najverjetneje Antonio Bruni) pa je z nekaj latinskimi verzi pozdravil provincialnega ministra in mu kot prvi dar cerkvi izročil zlati kelih in pateno, korporal, dva vrčka in podstavek za darovanje na oltarju. Po nekaj dneh je provincialni minister s spremljevalcema odpotoval iz mesta, v začasnem prebivališču pa so za nadzor nad gradnjo ostali patra Tommaso in Claudio iz Benetk in laika fra Rufino iz Milana ter fra Onofrio iz Benetk. Načrt za cerkev in samostan so naredili v Benetkah, nadzornik pa je bil p. Filippo iz Benetk. Poslopje je bilo zgrajeno v treh letih z izdatno finančno pomočjo Benetk (v Koper so večkrat poslali po 2625 ducatov). Redovniki so se v samostan naselili leta 1624. Prvi gvardijan je bil p. Marco Belli.¹⁴³

¹⁴⁰ Zgodovina cerkve na Slovenskem, str. 117.

¹⁴¹ Naldini: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*, str. 146–148.

¹⁴² *La Chiesa e il convento di S. Marta in Capodistria*, str. 14–18.

¹⁴³ *La Chiesa e il convento di S. Marta in Capodistria*, str. 9–21.

*Del poslopja nekdanjega samostana sv. Marte
(foto: Zdenka Bonin, 2015).*

Cerkev sv. Marte (foto: Zdenka Bonin, 2015).

Cerkev sv. Marte so gradili od leta 1621 do 1624 in za izgradnjo porabili 5029 dukatov. Glavna mojstra (zidar in tesar) sta bila brata Giacomo in Iseppo Nodari. Stroške gradnje celotnega samostanskega poslopja so delno pokrili s komunskim denarjem, delno pa z denarjem reda in darovi dobrotnikov, ki so jih zbrali v Kopru in Benetkah.¹⁴⁴ Cerkev je 22. 11. 1634 posvetil koprski škof Pietro Morari, ki je za obletnico posvetitve določil 31. avgust. V skladu z redovnimi pravili kapucinov je bila cerkev enoladijska, s skromno notranjo opremo. Sprva je imela le dva oltarja (glavni oltar in oltar, posvečen angelom varuhom), leta 1904 pa so postavili še dva lesena stranska oltarja. Oltarno sliko je naslikal veronski slikar Marc'Antonio Bassetto. Motiv je vzel po dogodkih iz leta 1573, ko je mesto zajela epidemija kuge. Cerkev je imela v skladu s tradicijo odprto podstrešje, ki so ga zaprli leta 1855.¹⁴⁵

Sklep

Vloga Kopra se je zaradi ugodne geografske lege in povezav z zaledjem tudi po prihodu pod beneško oblast čedalje bolj krepila. Mesto je bilo sedež škofije, od sredine 15. stoletja dalje pa je postajalo tudi sedež beneške uprave za Istro. Leta 1584 je bilo v njem ustanovljeno prizivno sodišče za celotno beneško Istro, za pobiranje vseh (državnih) dohodkov istrskih komun pa je bila sredi 16. stoletja ustanovljena fiskalna komora. Mesto je vsaj od začetka 13. stoletja privabljal tudi ubožne redove, ki so v njem (sprva nekateri še izven mestnega obzidja) gradili svoja samostanska poslopja. Na otoškem delu Kopra je v 17. stoletju delovalo šest moških samostanov (dominikanski, minoritski, servitski, tretjeredniški, observantski in kapucinski) in dva ženska samostana (klarise in avguštinke). Po popisu iz leta 1744 (mesto je tedaj imelo 4105 prebivalcev) je v koprskih ženskih samostanih živelo nekaj več kot 2,3 odstotka celotnega mestnega prebivalstva, v moških pa okoli 2 odstotka. Poleg skrbi za duhovno oskrbo dela mestnega prebivalstva so redovniki vplivali na način mišljenja ljudi (npr. dominikanci in serviti so med štiridesetdnevni postom opravljali pridige); v samostanskih cerkvah so imele sedeže ali oltarje mestne bratovščine (npr. sv. Antona opata, sv. Andreja, sv. Marije servitske); nekatere samostanske cerkve so imele privilegij pokopavanja (npr. sv. Franči-

¹⁴⁴ *La Chiesa e il convento di S. Marta in Capodistria*, str. 26.

¹⁴⁵ Prav tam, str. 27–29.

ška, sv. Dominika), v samostanu sv. Gregorja so redovniki opravljali maše v t. i. ilirskem (slovanskem) jeziku in za pisanje dokumentov uporabljali glagolico; v obeh ženskih samostanih pa so redovnice vzgajale plemiška dekleta. Gojenke so lahko v samostanih ostale največ do dopolnitve 25. leta starosti, starši pa so za njihovo vzdrževanje letno plačevali po 40 ducatov. Večina koprskih samostanov je bila ukinjena v začetku 19. stoletja. Po prihodu področja pod francosko oblast je bila večina samostanov ukinjena; delovali so le še observantski samostan sv. Ane, kapucinski samostan sv. Marte in za krajši čas samostan sv. Blaža, v katerem so skupno prebivale avguštinke in klarise. Premoženje samostanov je bilo podržavljeno, njihova poslopja (in cerkve) pa so dobila profani namen.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ASDT – Archivio storico diocesano di Trieste

- ASDT, Archivio della Diocesi di Capodistria [ADC], a. e. 245, 246.

DAR – Državni arhiv u Rijeci

- DAR 396, Puljski kaptol 1303–1882, Bratovštine u Istri 1459–1820, Scuola di Santo Antonio di Capodistria (1553–1764), Kopar, t. e. 45, a. e. 109.

MSP – Minoritski samostan Piran

- MSP, t. e. 6.

PAK – Pokrajinski arhiv Koper

- SI PAK KP 6, Komuna Koper, IX. skupina, a. e. 1234, 1237, 1240, 1244, 1245, 1253, 1254, 1276, 1326, 1328, 1335, 1336, 1337, 1340, 1356, 1357, 1368, 1387, 1416, 1440, 1453, 1469.
- SI PAK KP 6.1, Dodatek k Staremu koprskemu občinskemu arhivu, a. e. 1356.
- SI PAK KP 12, Urad domen Koper, t. e. 100, 117.
- SI PAK KP 299, Rodbina Graviši, t. e. 19, Prospero Petronio, Brani della parte prima delle Memorie sacre e profane dell'Istria, 1680–1681.

ŠAK – Škofijski arhiv Koper

- ŠAK, Kapiteljski arhiv [KA], a. e. 80, 119, 387.

PMK – Pokrajinski muzej Koper

- PMK, fototeka.

LITERATURA

- Alisi, Antonio: *Il Dumo di Capodistria*, Roma: A. Alisi, 1932.
- Bollettino delle leggi del Regno d'Italia, parte II, Milano: Dalla Reale stamperia, 1806.
- Bonin, Zdenka: *Bratovščine v severozahodni Istri v obdobju Beneške republike*, Koper: Pokrajinski arhiv Koper, 2011.
- Bonin, Zdenka: Samostani v Kopru v obdobju Beneške republike in sedanja raba njihovih poslopij. V: *7. Istarski povijesni bienale Religio, fides, superstitiones...: o vjerovanjima i pobožnosti na jadranskom prostoru*, zbornik radova, svezak 7 [glavne urednice Marija Mogorović Crljenko, Elena Uljanić - Vekić]. Poreč: Zavičajni muzej Poreštine, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Državni arhiv u Pazinu, 2017, str. 163–192.
- Bratož, Rajko: Koprška škofija od prve omembe (599) do srede 8. stoletja. V: *Acta*

Histriae, 9. prispevki z mednarodne znanstvene konference 1400-letnica koprskе škofije in omembe Slovanov v Istri. Koper: Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper, 2001, št. 1, str. 37–64.

Caprin, Giuseppe: *L'Istia nobilissima*. Trieste: Edizioni Italo Svevo, 1992.

Cigui, Rino: Alcuni aspetti dell'organizzazione sanitaria in Istria durante la dominazione Francese (1806–1813). V: *Atti*, vol. XXXVI, Rovigno: Centro di ricerche storiche, 2006, str. 211–265.

Darovec, Darko: Oris zgodovine zdravstva v Kopru. V: *Studia Historica Slovenica*: Časopis za humanistične in družboslovne študije, Mlinaričev zbornik I. Maribor: Zgodovinsko društvo dr. Franca Kovačiča v Mariboru, letnik 5, 2005, št. 1–3, str. 257–272.

Inventario degli oggetti d'arte d'Italia, vol. V, Provincia di Pola (redazione Antonino Santangelo). Roma: Libreria dello Stato, 1935.

Kontestabile Rovis, Mirjana (2001): *Urad domen Koper*. Koper: Pokrajinski arhiv Koper, str. 17–33.

La Chiesa e il convento di S. Marta in Capodistria, Monografia storica pubblicata nella ricorrenza del III centenario di fondazione 1621–1921. Capodistria: Stabilimento Tipografico Nazionale Carlo Priora, 1921.

La Provincia: giornale degli interessi civili, economici, amministrativi dell'Istria, ed organo ufficiale per gli atti della Società Agraria Istriana, Anno VII, N. 18, 16 Settembre 1873, Popolazione della Diocesi di Capodistria nel 1744.

Lavrič, Ana: *Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera o koprski škofiji iz leta 1579*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Umetnostno-zgodovinski inštitut Franceta Steleta, 1986.

Luglio, Vittorio: *L'antico vescovado giustinopolitano. Tredici secoli di storia attraverso i vescovi e le chiese dell'antica diocesi di Capodistria*. Trieste: Edizioni Luglio Foto-composizioni, 2000.

Manzuoli, Nicolo: *Nuova descrizione della provincia dell'Istria*. Isola: Comunità autogestita della nazionalità italiana, 2006.

Maračić, Ljudevit Anton: *Franjevci konventualci u Istri*. Pazin: Istarsko književno društvo »Juraj Dobrila«, 1992.

Maračić, Ljudevit Anton: Franjevački počeci u Istri i samostan sv. Franje u Piranu. V: *Sedem stoletij minoritskega samostana sv. Frančiška Asiškega v Piranu 1301–2001, Ljubljana*: Slovenska minoritska provinca sv. Jožefa, 2001, str. 23–39.

Naldini, Paolo: *Cerkveni krajepis ali Opis mesta in škofije Justinopolis, ljudsko Koper*. Knjižnica Annales Majora, Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko: Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije: Škofija, 2001 (urednik Darko Darovec).

Pachera, fra Sergio M. – Vescia, fra Tiberio M.: *I servi di Maria in Istria*. Trieste: Istituto Regionale per la Coltura Istriano – Fiumano – Dalmata, 2005.

Pianta di Capodistria di com.^{ne} dell'ill.^{mo} sig.^r Bernardo Malip.^o P.^o agosto MDCXIX disse.^a da Giacomo Fino (a cura di Dean Krmac), *Histria documentum I*, Koper - Capodistria, 2009.

Pusterla, Gedeone: *I Rettori di Egida. »Giustinopoli Capod'Istria«*. Capodistria: Tipografia Cobol & Priora, 1891.

Schauber Vera - Schindler, Michael: Svetniki in godovni zavetniki za vsak dan v letu. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995.

Sennio, Italo: *La chiesa ed il convento di S. Anna in Capodistria: un museo d'arte*. Capodistria: La direzione delle »Pagine Istriane«, 1910.

Škofljanec, Jože: *Observanti province sv. Križa in slovenske pokrajine od konca 15. do srede 18. stoletja* [doktorska disertacija], Ljubljana: [J. Škofljanec], 2008.

Štefanić, Vjekoslav: Glagoljaši u Kopru g. 1467–1806. V: *Starine*, knjiga 46, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1956, str. 203–329.

Unetić, Ines: Zgodovina nekdanje plemiške palače in njenih vrtov v Valdoltri. Od benediktinskega samostana in samostanskih vrtov do hotela Convent in hotelskih teras v Ankaranu. V: *Annales, Series Historia et Sociologia*, Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, letnik 25, 2015, št. 3, str. 609–624.

Visitationes Generales - Status Diocesis Justinopolitanae sub Episcopo Francisco

Zeno 1660–1680 (a cura di Roberta Vincoletto), Histria documentum IV, Koper - Capodistria: Histria editiones, 2012.

Zgodovina cerkve na Slovenskem, [pripravil Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti v Ljubljani, uredil Metod Benedik z uredniškim odborom]. Celje: Mohorjeva družba, 1991.

Žitko, Salvator: Glagoljaški samostan v Kopru. V: *Annales, Series Historia et Sociologia*, Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije, letnik 22, 2012, št. 2, str. 523–532.

SUMMARY

MONASTERIES IN KOPER DURING THE PERIOD OF VENETIAN REPUBLIC

Only a few decades after the formation of orders the town welcomed preaching friars and the Franciscans. When Absalon was the bishop, Dominicans settled in a part of Zubenag. The monastery founder was Hiacint, the pupil of Domenic de Guzman. By preaching, spreading the Gospel they left a special mark on the town, while they were also helping at the St. Nazarius hospital. In 1260 (Gedeone Pusterla and fra Ljudevit Maračič give the year 1230), friars minor came to Koper. St. Francis church was finally built in 1268, and also a monastery building alongside. The first decades of the 14th century saw the founding of two female monasteries. St. Clare's convent was founded in 1301 and St. Blaise in 1318. In the 15th century, three more orders appeared in town. Servites were granted to build their own monastery in 1453 by the pope in a part of St. Martin where a smaller monastery and church already stood in honour of St Martin. Friars renewed the church and monastery and two years later gained the papal confirmation. Tertiaries who came from Dalmatia settled mid-15th century in the area of Bošedraga. Cathedral chapter gave them a house and land where they later built St. Mary Magdalene church, while Francesco de Spelatis in 1467 left to fra Novak from Zadar the house and garden in Bošedraga (near St Andrew's church) where later friars minor observants built their monastery. In 1492, husband and wife Almerigotti gifted Bernardin, vicar of Observants in Koper (church dedicated to the Blessed Virgin was in Bošedraga) the estate where they could build a new church. Orders exchanged a part of their estates in 1530. Observants gave St. Gregory's church in Zubenag to tertiaries for the church St. Magdalene in Bošedraga which stood beside their St. Anne's monastery. In 1621, Capuchins started to build their monastery and three years later settled in the monastery and church dedicated to St. Martha and St. Mary Magdalene. The town boasted 6 male monasteries (Dominican, Minorite, Servite, Tertiary, Observant, and Capuchin) and two female monasteries (Ursulines and Augustine nuns) in the 17th century. Following the 1744 census (the town had 4,105 inhabitants), monasteries in Koper housed approx. 4.3 percent of the entire town population. A significant turning point in the manner of operation of church institutions was the French occupation of Istria. On the basis of decrees from 8 June 1805, and from 24 and 30 March 1806, the French dissolved the majority of church societies, while their assets were joined with the ones of the state. The document of 19 September 1806 clearly shows 8 monasteries (Minorite and Dominican monasteries in Koper, Minorite monasteries in Piran, Pula, Vodnjan, Muggia, and Poreč, and Dominican hospice in Poreč) and 2 convents (St. Blaise monastery and St. Clare monastery in Koper) were operating in Istria. Income from monasteries amounted to about 15.713 Milan lire, both convents brought 23.933 Milan lire. After the dissolution of the majority

of monasteries, Slovene Istria was left with only Minorite monastery in Piran (joined by dissolved monasteries from Koper, Muggia, and Poreč), St. Lazarus monastery in Izola, Capuchin monastery of St. Martha in Koper (joined by suppressed the Holy Trinity monastery in Palmanova and hospice in Vodnjan), Observant monastery in Koper (joined by St. Bernardine's monastery in Piran), St. Blaise monastery of Augustinian nuns (joined by St. Clare monastery), and College in Koper.